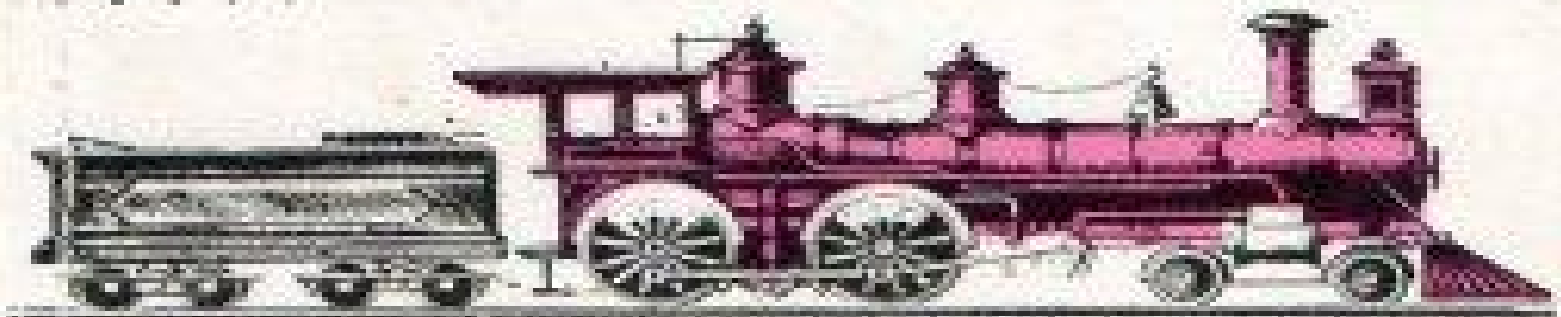
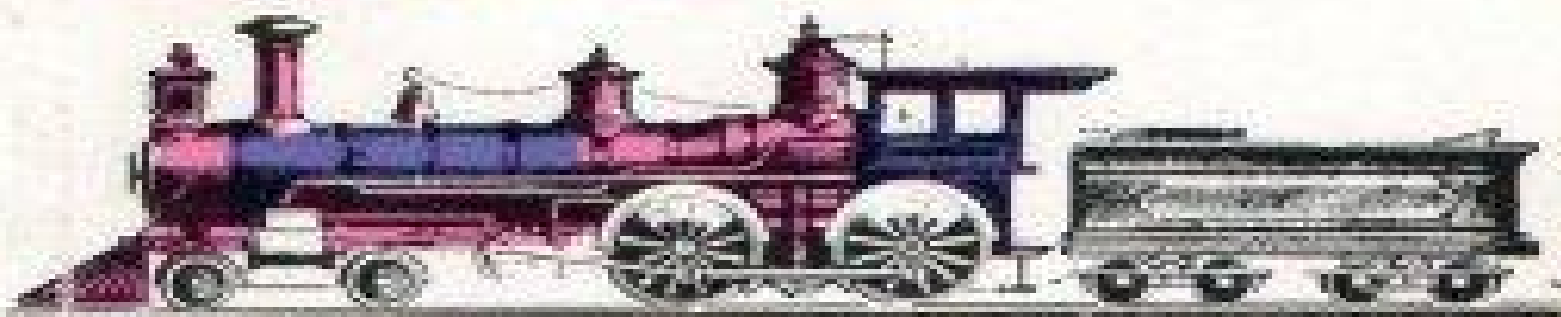

Bohumil HRABAL

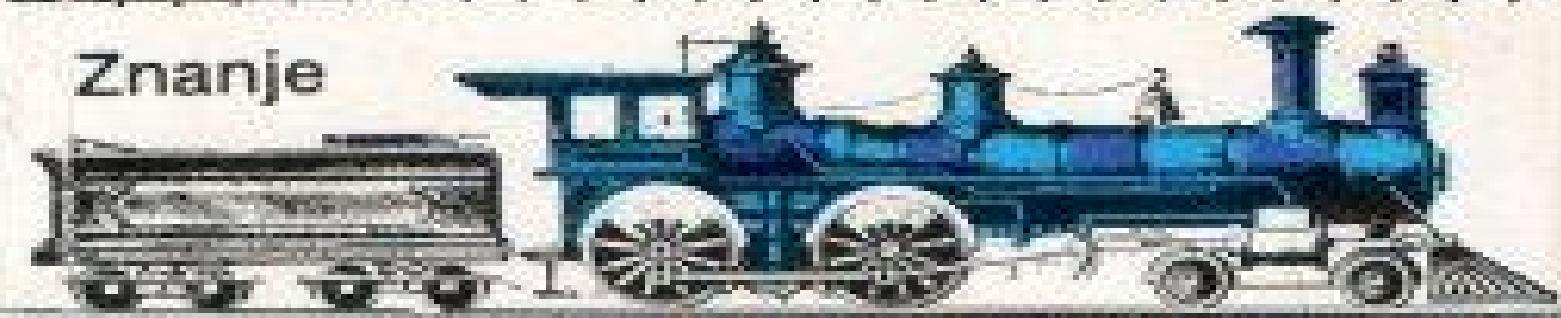

Evergrin

Strogo
kontrolirani
vlakovi roman

Znanje

Bohumil HRABAL

Strogo
kontrolirani
vlakovi roman

Bohumil Hrabal

Strogo kontrolirani vlakovi

S češkog preveo

Nikola Kršić

Te godine, četrdeset pete, Nijemci više nisu vladali zračnim prostorom nad našim gradom, a o čitavoj pokrajini i zemlji da se i ne govori. Saveznički lovci-bombarderi potpuno su poremetili saobraćaj pa su jutarnji vlakovi stizali u podne, dnevni uvečer a večernji u toku noći, tako da se ponekad događalo da popodnevni vlak stigne točno u minutu po redu vožnje, a zapravo je to bio jutarnji putnički vlak sa četiri sata zakašnjenja.

U predvečerje saveznički lovački avion izrešetao je nad našim gradom njemačkog lovca tako da mu je otpalo krilo. Trup je gorio padajući nekamo u polja, a krilo, kad se otkinulo od trupa, iščupalo je pregršt matica i vijaka koji su pali na trg, pa su neke žene, koje su se tu zatekle, zaradile kvрге na glavi.

A krilo je jedrilo nad našim gradom, svi su ga pratili pogledom sve do trenutka kad se oštrim pokretom nadnijelo nad sam trg, na koji su istrčali gosti iz oba restorana, a onda se sjena tog krila kretala trgom, gomila je trčala preko trga a zatim opet natrag, jer se krilo kretalo kao neko divovsko klatno, tjerajući građane dalje od mjesta gdje bi moglo pasti, tutnjeći i zviždeći sve glasnije i prodornije. Onda se naglo iskrenulo i srušilo u župnikov vrt. Pet minuta kasnije građani su odvlačili lim i ploče s tog krila, koje su se već sutradan pojavile prekvalificirane u krovove na peradnjacima i kunićnjacima, a jedan građanin je već to isto popodne počeo od tog zaplijenjenog lima proizvoditi prekrasne štitnike za noge na motociklima. Tako je nestalo ne samo to krilo nego i sav lim i svi dijelovi trupa njemačkog aviona koji se srušio iza grada u polja prekrivena snijegom. Odvezao sam se tamo na biciklu da ga vidim, pola sata nakon obaranja. Uz put sam već sretao ljude kako na kolicima vuku ono čega su se dokopali. Bilo je teško odgonetnuti za što bi to otprilike moglo poslužiti. Ja sam ipak tjerao bicikl dalje, htio sam da vidim taj razbijeni avion, nisam podnosio takve »snalažljive« ljude, ja pa da skupljam ili otkidam tamo neku gvoždariju, kojekakvu kramu? Ali na stazi izgaženoj u snijegu koja je vodila do tih pocrnjelih ruševina sreo sam i svog oca. Nosio je neki čudan srebrni muzički instrument, osmjehivao se i mahao tim srebrnastim crijevima, nekim cjevčicama. Da, bile su to cijevi iz aviona, cijevi kroz koje je tekao benzin, i tek uvečer kod kuće shvatio sam zašto se otac toliko radovao tom plijenu. Izrezao je cijevi na jednake komade, ulaštio, a onda je pored

tih šezdeset svjetlucavih cjevčica položio svoju patentnu olovku s minom koja se mogla uvlačiti. Moj otac znao je napraviti sve što se moglo zamisliti zato što je bio penzioner od svoje četrdeset osme godine. Bio je strojovođa, na lokomotivi je bio od dvadesete godine i beneficiranim stažom imao je pune godine službe, ali sugrađani su ludjeli od zavisti kad god bi pomislili da otac može poživjeti na ovom svijetu još dobrih dvadeset-trideset godina. Uostalom, otac je ustajao čak ranije nego oni koji su išli na posao. Po cijelom našem kraju skupljao je sve što je stigao, vijke, potkovice, sa skladišta otpadaka dovlačio je kojekakve nepotrebne starudije i dijelove i sve je to uskladištavao kod kuće u drvarnici, podrumu i na tavanu, naša kuća izgledala je kao neko skladište starog željeza. Kad je netko htio da se riješi starog namještaja, zvao je oca koji je sve to odnosio, tako da smo kod kuće, iako nas je bilo svega troje, imali pedeset stolica, sedam stolova, devet kanapea i bezbroj ormarića, umivaonika i krčaga. Ali i to je ocu bilo malo pa je na biciklu odlazio u okolinu i dalje, prekapao po otpacima i uvečer se vraćao s plijenom, uvjeren da svaka stvar jednom može za nešto poslužiti, i tako je i bilo, jer kad bi kome zatrebalo nešto što se više ne proizvodi, neki dio za automobil, drobilicu ili vršilicu, nešto što se više ne može kupiti, dolazio je k nama, otac bi se zamislio, po sjećanju otišao nekamo na tavan ili u drvarnicu ili pod gomile starog željeza na dvorištu, tražio i za kratko vrijeme izvukao neki komad metala koji je zaista odgovarao. Zato je moj otac bio i komandir sabirnih akcija i, kad god bi vukao sakupljenu željeznariju na kolodvor, uvijek bi prošao i ispred naših vratnica i tu istovario jedan dio rezultata akcije. Susjedi mu ipak nisu nikad oprostili. Bilo je to vjerojatno zato što je naš pradjed Lukaš od svoje osamnaeste godine ubirao zlatnik rente na dan, a za vrijeme republike isto toliko u krunama. Moj pradjed se rodio osamsto tridesete godine, a osamsto četrdeset osme bio je bubnjar u vojsci i borio se na Karlovu mostu kad su studenti gađali vojnike kockama iz kaldrme, pa su takvim jednim kamenom pogodili pradjeda u koljeno i načinili od njega invalida do smrti. Od tog vremena ubirao je rentu, zlatnik na dan, za koji je svakog dana kupovao flašu ruma i dva paklića duhana, i umjesto da sjedi lijepo kod kuće, puši i pije, lunjao je ulicama i poljskim putovima, a najradije tamo gdje su drugi ljudi crnčili, tu se podsmijevao

trudbenicima, ispijao rum i pušio duhan, pa su pradjeda Lukaša svake godine negdje tako premlatili da ga je djed morao u tačkama voziti kući. Pradjed bi, međutim, ubrzo uskrsnuo pa se opet raspitivao kome je na ovom svijetu bolje, dok ga opet negdje ne bi nekršćanski pretukli. Tek propast Austrije lišila je pradjeda rente koju je ubirao sedamdeset godina. Penzija za republike nije dostajala za rum i duhan. Pradjeda Lukaša ipak su svake godine do besvijesti premlatili, jer se i dalje pravio važan na račun onih sedamdeset godina za kojih je svakog dana fasovao rum i duhan. Tisuću devetsto trideset pete pradjed je svojim pričama toliko razbjesnio klesare, kojima samo što su zatvorili kamenolom, da su ga pretukli tako da je umro. Doktor je rekao da je mogao lijepo poživjeti još dobrih dvadesetak godina. Zato nijedna druga obitelj nije tako stajala u grlu čitavom gradu. Moj djed, da jabuka ne padne daleko od pradjeda Lukaša, bio je hipnotizer, nastupao je u raznim malim cirkusima, i čitav grad je u njegovu hipnotizerstvu vidio samo nastojanje da se provuče kroz život sa što manje rada. Ali kad su u ožujku Nijemci prešli naše granice, da okupiraju čitavu zemlju, i prodirali prema Pragu, jedini koji im se suprotstavio bio je naš djed, samo je naš djed krenuo na Nijemce kao hipnotizer, nastojeći da snagom misli zaustavi tenkove. Tako je djed koračao cestom s pogledom koncentriranim na prvi tenk koji se kretao kao prethodnica motorizirane armije. Na tenku je do pasa u kupoli stajao njemački vojnik, na glavi je imao crnu beretku s mrtvačkom lubanjom i dvije prekržižene kosti, a moj djed je nezadrživo išao ravno na taj tenk, ispruženih ruku, prenoseći pogledom Nijemcima misao: »Okrenite se i idite kući... « i zaista, taj prvi tenk se zaustavio, zaustavila se čitava armija, djed je položio prste na tenk i bez prestanka emitirao jednu te istu misao: »Okrenite se i idite kući, okrenite se i idite kući, okrenite... « a onda je poručnik dao zastavicom znak i tenk je krenuo, djed nije odstupio i tenk ga je pregazio, otkinuo mu glavu, i armiji velikog Rajha više ništa nije stajalo na putu. Tata je kasnije pošao da traži djedovu glavu. Onaj prvi tenk ostao je nepokretan pred Pragom, čekao je da stigne dizalica, djedova glava zapala je među gusjenice i tako ih blokirala da je otac uspio ishoditi dozvolu da djedovu glavu nekako oslobodi i sahrani je zajedno s tijelom, kako dolikuje pravom kršćaninu. Od tog vremena ljudi u cijelom našem kraju neprestano

su se prepirali. Jedni su tvrdili da je djed bio obična budala, a drugi da nije sasvim tako, jer da su se svi složno suprotstavili Nijemcima kao moj djed, s oružjem u ruci, tko zna kako bi Nijemci prošli.

U to vrijeme još smo stanovali izvan grada, tek kasnije smo preselili u grad i meni, naviknutom na samoću, dok smo selili u grad, činilo se da se čitav svijet ruši. Od tog vremena slobodno sam disao samo kad sam se našao u prirodi, izvan grada. I uvijek kad sam se vraćao, kad su iza mosta ulice i uličice počele da se sužavaju, činilo mi se da se nekako stežem i ja, uvijek sam imao, imam i imat ću osjećaj da me iza svakog prozora gleda i prati bar po jedan par očiju. Kad bi me tko oslovio, crvenio sam se jer sam imao dojam da na meni svima nešto smeta. Prije tri mjeseca prerezao sam vene na rukama, prividno bez ikakvog razloga. Ali sam imao razlog za to, imao sam ga i znao sam ga, i samo sam se plašio da svatko tko me pogleda može taj razlog odgonetnuti. Zato su me i pratile te oči sa svih prozora. A što drugo može čovjek i da misli kad su mu dvadeset dvije godine? Mogao sam misliti da me ljudi u našem gradu promatraju zato što smatraju da sam rezao vene kako bih se izvukao od posla, kako bi oni radili za mene, kao što su morali raditi za pradjeda Lukaša i za djeda Vilema, hipnotizera, i za mog oca koji je četvrt stoljeća vozio lokomotivu samo zato da nakon toga ništa ne radi.

Te godine Nijemci više nisu vladali zračnim prostorom nad našim mjestom. Kad sam se stazom dovezao do trupa aviona, snijeg je blistao na livadama, a u svakom kristalu snijega kao da je titrala mala sekundna kazaljka kako se snijeg na oštrom suncu prelamao u svim bojama, i čuo sam kako kazaljke tiktakaju ne samo u svakom kristalu nego i još negdje. Moj je sat kucao razgovijetno, ali sam čuo još neki takav zvuk, i taj je zvuk dopirao iz aviona, iz one gomile željeza. I zaista, tu je u kabini kucao sat, čak je pokazivao i točno vrijeme koje sam usporedio s vremenom na svom satu. A onda sam primijetio, nešto niže dolje, suncem obasjanu rukavicu, i sasvim sam dobro osjećao da ta rukavica nije prazna, da je u njoj ljudska šaka, a znao sam da ni ta šaka nije sama, da je na ruci, a ruka da je na ljudskom tijelu koje je negdje dolje pod ruševinama. Svom težinom svog tijela pritisnuo sam pedale bicikla, sa svih su strana titrale minijaturne sekundne kazaljke, pokretane sunčevom svjetlošću, a po

pruzi u daljini jurio je teretni vlak, veselo otpuhujući, bio je to vlak za prijevoz ugljena, koji se vraćao u mosteckí bazen, bar sto četrdeset vagona, a na jednom vagonu u sredini kompozicije bila je blokirana papučica kočnice, bila je usijana i metal je kapao na tračnice, ali njemačka lokomotiva veselo je vukla i taj blokirani vagon.

Sutra ću opet stajati kraj pruge sa dva kolosijeka u svojoj stanici, gdje su svi vlakovi koji se kreću od zapada prema istoku označeni u voznom redu neparnim brojevima, a vlakovi koji se kreću od istoka prema zapadu parnim. Opet ću poslije tri mjeseca upravljati prometom, opet ću biti na stanici sa dva glavna kolosijeka, gdje prolazni kolosijek od zapada prema istoku nosi broj jedan, a drugi, od istoka prema zapadu, broj dva, i gdje od kolosijeka broj jedan svi kolosijeci na desnu ruku nose neparne brojeve, tri, pet, sedam i tako dalje, a svi kolosijeci na desnu ruku od kolosijeka broj dva nose parne brojeve, četiri, šest, osam, deset i sve tako. Ta numeracija je, naravno, samo za nas, službenike državnih željeznica, jer sa stanovišta laika koji stoji na staničnom peronu, recimo u mojoj stanici, prvi kolosijek je peti, drugi je treći, treći je prvi, četvrti kolosijek je drugi... Sutra, rano izjutra, obući ću uniformu, crne hlače i plavu bluzu, službeni ogrtač s mjedenom dugmadi koje mi majka lašti sidolom, zatim ću zakopčati onaj prekrasni ovratnik na kojem je - i na bluzi i na ogrtaču - pričvršćen jedan te isti znak po kojem svaki željezničar može odmah odrediti moj službeni čin. Znak srednjoškolca na ovratniku svakom će reći da imam maturu. Zatim, zlatna zvjezdica izvezena prekrasnim zlatnim koncem daje na znanje da sam prometnik pripravnik. Pored svega toga, na ovratniku blista i onaj znak najljepši od svih, krilati kotač ukrašen ljubičastim i modrim emajlom, krilati kotač koji liči na zlatnog morskog konjica. Ujutro ću krenuti od kuće još za mraka, moja majka gledat će za mnom, stajat će nepomično iza zastora, jednako kao što će iza svih prozora ispred kojih ću proći, stajati ljudi, isto kao i moja majka, promatrati me pridržavajući prstom zastor, a ja ću se odvesti do rijeke, gdje ću na stazi odahnuti kao i uvijek, jer ne volim da odlazim u službu vlakom, tu pored rijeke mogu slobodno disati, tu nema nikakvih prozora, nema zasjeda, nema igala zabijenih straga u zatiljak.

U prometnom uredu bilo je sve isto kao kad sam ga posljednji put

vidio. Blok za kontrolu kolosijeka i skretnica još je ličio na divovski ariston ili Forbesov ormar, telegrafski stolić stajao je ispod prozora kroz koji se mogao vidjeti pet kilometara dug poljski put, oivičen starim stablima jabuka, put na čijem je kraju blistao dvorac grofa Kinskog, dvorac koji je jutros, kad je izišlo sunce, bio do prvog kata obavijen maglom tako da se činilo kao da visi o zlatnom lancu. Na stolu su stajala tri telegrafska aparata, koje je prije pola stoljeća proizvela firma Siemens-Halske, i tri telegrafska zapisnika. Dva pružna i tri stanična telefona stalno su se uključivali tako da je u prometnom uredu neprestano odjekivalo nježno zvrčanje, zvonjenje i cvrkutanje telefona i telegrafa, kao u trgovini nekog prodavača ptica. Prozorčić koji je gledao u čekaonicu bio je stalno zastrt zelenim zastorom na mjedenim kolutićima, a uz sam prozor stajao je željezni ormar i pored njega stroj za utiskivanje datuma na vozne karte. Prometnik Hubička pozdravio me dobrodošlicom i odmah mi saopćio da ćemo služiti zajedno, da će mi nakon tri mjeseca bolovanja biti potrebno izvjesno vrijeme da uđem u praksu. Onda me je gospodin otpravnik upitao koliko je sati i pri tome mi povukao rukav sa zapešća, ali nije gledao u sat nego u ožiljak zarasle rane.

Pocrvenio sam i odmah sam se počeo pretvarati da tražim svoju crvenu kapu. Bila je u ormaru, sva pokrivena prašinom, a na dnu su se jasno vidjeli tragovi mišjih šapica. Četkao sam službenu kapu na jutarnjem suncu slušajući kako u golubinjaku guču golubovi gospodina šefa stanice. Iza stanice mogli su se vidjeti svi tipovi prepona koje postoje na konjskim trkalištima, zapravo čitava minijturna staza, kopija velikog hipodroma u Pardubicama, jer je grof Kinsky uzgajao polukrvne trkaće konje s kojima je osvojio veliku nagradu ne samo u Pardubicama nego i u Liverpoolu, gotovo milijun funti sterlinga, to je tada bilo toliko novaca da je grof iza naše stanice počeo graditi ogromnu zgradu s kinom, kazališnom i koncertnom dvoranom za naše selo, ali nije stigao da završi gradnju, pa su od građevine načinili skladište za žito, najljepše skladište za žito na svijetu, u koje se ulazilo kroz kolonadu grčko-rimskih stupova. To žitno skladište svi su nazivali engleski: liverpool...

Točno u pola osam stupio je u prometni ured osobno gospodin šef stanice. Bio je težak gotovo sto kila, ali žene su o njemu govorile da pleše nevjerojatno lako. Kosu je češljao tjerajući je s lijeve strane

preko čele na desnu, a iza ušiju, također preko čele, s desne na lijevu stranu. Kad bi ponekad šetkao po peronu, vjetrić bi mu odvajao kosu od glave i podizao je u obliku gotskog luka.

Onda je otvorio vrta svoje kancelarije. Nitko ne bi očekivao da šef jedne takve male stanice može imati tako raskošno namještenu kancelariju. Perzijski sag svjetlucao je svojim crvenim i plavim cvjetovima, a tri turska tabureta pridonosili su orijentalnom ugođaju čitave prostorije. Teški, mahagonijem furnirani stol bio je djelomično zaklonjen velikim listovima ogromne palme, listovima koji su pravili svod iznad raskošnog venecijskog fotelja. Uopće, čitava ta kancelarija ostavljala je dojam da bi se mogla, zajedno s gospodinom šefom stanice, natovariti na nosiljku i nositi kao što nose papu. Na rokoko ormariću stajao je mramorni sat koji je umjesto njihala imao tri pozlaćene kugle, što su se okretale čas na jednu, čas na drugu stranu, i svatko tko bi čuo kako taj sat otkucava okrenuo bi se i rekao: »Kako divno otkucava taj sat!« Osim toga, u kancelariji je bio i službeni kanape, presvučen voštanim platnom boje čokolade, a na zidu je visjela velika uljena slika na kojoj se vidjelo kako lokomotiva brzog vlaka kreće sa Wilsonova kolodvora u Pragu ispuštajući paru prema tračnicama i prema nebu, stremeći u maglu, dakle slika koja može uzbuditi svakog službenika državnih željeznica, a da ne govorimo o našem gospodinu šefu koji je imao samo dva cilja u životu - da bude imenovan za inspektora državnih željeznica i da stekne titulu: barun Lansky od Ruže, jer je, kad je tragao za svojim precima, otkrio da u sebi ima malo te plave krvi. Na taj način njegovim žilama tekla je dvostruko plava krv, jer su nekad i željezničare nazivali »plavo plemstvo«.

Inače je gospodin šef stanice imao jednu sasvim običnu strast - uzgajanje golubova. Prije rata uzgajao je nirnberške bagdete, one s ratničkim crnim i bijelim strelicama na krilima, svaki dan im je sam čistio golubinjak, mijenjao vodu i davao hranu. Ali kad su Nijemci onako bezdušno napali a zatim i potukli Poljake, gospodin šef je ostavio zatvorena vrata na golubinjaku i, prije nego što je otputovao u Hradec, zapovjedio pomoćniku da sve nirnberške bagdete podavi. Tjedan dana kasnije dovezao je poljske risove, golubove s prekrasnom plavom gušom i divnim krilima, ukrašenim sivim i bijelim trokutima složenim kao keramičke pločice u kupaonici.

Stajao sam između tračnica, osjećao sam kako me netko promatra, okrenuo sam se i kroz otvoreno podrumsko okno ugledao oči gospođe šefovice; sjedila je u mraku, kljukala gusku i promatrala me. Volio sam tu našu gospođu šefovicu, često je i rado dolazila uvečer k nama u ured, plela je veliki stolnjak, iz tog njenog pletenja kao da je izbijala neka čudna tišina, pod njenim prstima stalno su nicali novi i novi cvjetovi i ptice, pred njom je na telegrafskom stolu ležala knjižica u koju je stalno zavirivala, čitajući upute za pletenje kao da svira na citri i čita note. Svakog petka je, međutim, klala kuniće, i to tako da je izvukla jednog kunića iz kaveza, stegla ga nogama a onda mu zabijala u vrat tupi nož, mučeći jednu životinju koja je cvilila, dugo ječala, dok joj je glasić postajao sve slabiji, a gospođa šefovica je gledala mirno pred sebe kao da plete onaj veliki stolnjak. Pričala nam je da tako, kad kunić polako iskrvari, meso bude mnogo ukusnije, mekše. Mogao sam sasvim jasno zamisliti kako će klati tu gusku, kako će je zajahati kao konja, saviti joj narančasti kljun uz vrat kao da zatvara džepni nožić, kako će joj najprije pažljivo iščupati perje na tjemenu, a onda pustiti da joj krv teče u šerpicu, kako će ptica slabiti i slabiti dok se potpuno ne smiri tako da će se gospođa šefovica morati osloniti na pete da ne padne...

- Pripravnik Hrma! - viknuo je gospodin šef.

Odlazim u kancelariju, uspravljam se i salutiram.

- Pripravnik Miloš Hrma javlja se u službu!

- Sjedi - rekao je gospodin šef ustajući, a na glavu mu se spustio palmin list. Nekoliko trenutaka stajao je tako ispred mene, njegove uplakane oči bludjele su po mojoj uniformi, i konačno mi je zakopčao jedno dugme na kaputu.

- E pa, Hrma, jesi li primijetio da telegrafistkinja nije došla na posao?

- Zdeňka Svatá? - upitao sam.

- Svatá... nije nego!^[1] - buknuo je gospodin šef. - A u gradu nisi ništa čuo?

- Nisam, a što bi to trebalo da čujem?

- Čudno. A našeg gospodina prometnika još malo pa će početi da obilaze ekskurzije! Kao da ima četiri noge, ili dvije glave! Lijepo je proslavio ovu našu tihu, mirnu stanicu, lijepo, nema što!

- Pa sad, ako je riječ o gospodinu prometniku Hubički, tome se

nimalo ne čudim - rekao sam. - Kad sam službovao u Dobrovicama, bio sam na praksi kod gospodina prometnika, pa i tada je sav personal s pruge dolazio da ga vidi... onda kada je s izvjesnom damom poderao kanape gospodina šefa...

- Austrijski kanape od voštanog platna? - iskolačio je oči gospodin šef. - Ovakav?

- Isti ovakav - rekao sam.

- Miloše, sjedi - rekao je gospodin šef, neobično prijazno. I sam je, opkoračivši ga, sjeo na drugi taburet i stavio ruku iza uha, da bolje čuje.

- Bilo je to kad je otišao posljednji noćni putnički vlak -pričao sam šefu pravo u uho - a od večeri je sjedila s nama u prometnom uredu jedna veoma feš dama, pušila cigarete i pila vino. Oko ponoći gospodin prometnik Hubička mi je rekao: »Miloše, jest da si samo praktikant, ali ja imam povjerenje u tebe. Zamijeni me jedno dva sata.« Tako sam ja ostao u službi, a gospodin prometnik Hubička odveo je damu u kancelariju gospodina šefa. Prislonio sam uho na vrata šefove kancelarije i čujem: »Mačkice, tijelo zahtijeva, tijelo traži...«

- Prasac jedan čupavi, vepar svinjski! - ustao je gospodin šef i zagledao se kroz prozor, gdje je na peronu, između golubova koji su gukali i klanjali se, stajao gospodin prometnik.

- Da se na njemu to bar nekako vidi, ta njegova kurvarska narav! - dreknuo je gospodin šef, a prometnik Hubička gurnuo je prst u uho i čačkao kao da mu je u uhu ostalo puno vode.

- Tiha voda brijege dere - rekao sam - a u jedan sat poslije ponoći, kad je teretnjak odvuкао vagone sa šećerom, osluškivao sam, a iz kancelarije gospodina šefa dopirao je takav zvuk kao da tko gura lijes... a onda je odjeknuo prasak! Utrčao sam u kancelariju gospodina šefa i ugledao onu damu kako gola golcata leži na kanapeu, na leđima i ovako raširenih nogu! Gospodin prometnik Hubička ležao je na podu, u gaćama, kao vojnik na onoj slici u našoj crkvi koja prikazuje otvaranje Kristova groba. »Miloše,« rekao mi je, »krivo sam uhvatio kontrafalš. Pao sam s oltara ljubavi...«

- Hijena jedna pjegava! - urlikao je gospodin šef stanice, oslonio se na prozorsku dasku i zagledao se u prometnika koji je stajao raskoračen na peronu i zurio u nebo.

- A kako je ta kurva ležala na šefovu kanapeu, kako? - obratio mi se oštro gospodin šef.

- Ako dopustite, pokazat ću vam - rekao sam, pokazao na kanape presvučen voštanim platnom, a onda se bacio i u zraku okrenuo tako da sam pao na leđa. Gospodin šef se prijeteći nagnuo nada me.

- Tako neka se valja s kurvama u čekaonici, a ne na kanapeu svog šefa!

- Zato što na šefovskom kanapeu smije da sjedi samo gospodin šef - rekao sam.

- Eto, i sam priznajem, ali tom nerastu ništa nije sveto - vikao je šef. Sjeo sam i nastavio:

- Ali to još nije sve, gospodine šefe, gledajte!

Uhvatio sam šefa za rukav i pokazao:

- Ovdje na ovim mjestima, puklo je voštano platno po čitavoj širini...

- Poderali su kanape! - urlao je gospodin šef stanice. - Rastrgali su šefov kanape napola! A sve to zato što se ljudi ne boje nikakve više sile! Nema više ni boga, ni mita, ni alegorije, ni simbola! Sami smo na ovom svijetu i zato je sve dopušteno., samo meni nije! Za mene još postoji Bog! A za tog nerasta postoji sama svinjetina, knedle i kupus!...

Gospodin šef stanice više nije mogao govoriti, samo je dahtao, frktao, gledao na peron, u leđa prometnika Hubičke.

- To je sam đavo lično - rekao je nakon nekoliko trenutaka. - Budala, mogao je još prije deset godina postati šef neke male stanice na nekoj sporednoj pruzi, a dosad nema ni jedne jedine zvjezdice! Kad god odluče da ga unaprijede, on napravi neku svinjariju, a ja stalno napredujem.

- Priča se - rekao sam - da će vas unaprijediti u inspektora državnih željeznica.

- Trebalo bi.

- Ah, i onda ćete umjesto tri zvjedice imati samo jednu zvijezdu, ali uokvirenu u inspektorski vijenac! - uzviknuo sam.

- Tako je, Miloše - rekao je sanjarski gospodin šef. - Ja u tome mogu da vam budem primjer - dodao je, otvorio ormar i izvukao novu novcatu bluzu na kojoj je već bio izvezen taj vijenac s dijamantnom zvijezdom. - Takav primjer vam pružam, ali kao da bacam bisere svinjama.

- Takav inspektor - rekao sam - to je na željeznici kao u vojsci major, zar ne?

- Tako je, Miloše - rekao je šef.

Kolosijekom broj jedan prolazio je dug teretni vlak, jurio je nesmanjenom brzinom i pragovi na sastavima tračnica proizvodili su pravilan, dubok zvuk. Gospodin šef pažljivo je uložio u ormar rukave i skute bluze, da ih ne prištine vratima. Zatim je uzeo kutiju s hranom za golubove, otvorio prozor i poljski risovi uletjeli su u kancelariju, boreći se u zraku za mjesto na njegovu ramenu, dok konačno nisu svi sletjeli na gospodina šefa kao na neki spomenik ili česmu, nagingjali se prema njemu i umiljavali, čak kao da im i nije bilo stalo do hrane nego samo do ljubavi, ključali su ga po licu ali tako nježno kao da nisu ptice nego njegova rođena dječica. Teretni vlak odvuкао je svoj štopot za sobom. Ta tutnjava vlaka u pokretu stalno se kreće s njim, isto kao što u mirno doba sa svakim večernjim vlakom putuju kvadrati i pravokutnici osvijetljenih prozora.

- A što je to gospodin otpravnik učinio sa Zdeňkom, što? -upitao sam.

- Prava zvjerstva - rekao je gospodin šef osmjehujući se i pružajući usne golubovima. - Ni životinji takvo nešto ne bi palo na pamet. Ali da znaš, Miloše, ja više neću da se nerviram zbog toga, stvar je preuzela disciplinska komisija iz Hradeca... Ukratko, gospodin prometnik Hubička za vrijeme noćnog dežurstva povalio je Zdeňku, a onda joj zadigao suknju i sve naše stanične pečate redom otisnuo našoj telegrafistkinji oko stražnjice. Udario joj je i datum! Kad se Zdeňka ujutro vratila kući, majka je pročitala sve te pečate i odmah dojurila ovamo, prijeteći da će nas tužiti Gestapou. I tako sam, Miloše, morao sastaviti zapisnik. Užas! Zdeňka je smjesta morala u direkciju gdje je otiske pečata na njenoj stražnjici pregledao osobno sam direktor državnih željeznica! Strašno! - vikao je gospodin šef a golubovi su mu padali s ramena, mašući krilima da održe ravnotežu.

A pored ograde oko naše stanice, ondje s druge strane, kaskala je na crnom ždrijepcu gospođa grofica Kinská, dolazeći iz dvorca, jahala je kao da je srasla s tim crnim konjem. Gospodin šef stanice izišao je na peron sa svim onim poljskim risovima na sebi, poklonio se gospođi grofici koja je prejahala preko pruge i zaustavila konja pred stanicom, a zatim savršeno lako skočila s konja, njene jahačke

hlače samo su kliznule niz kožno sedlo, a onda joj je gospodin šef poljubio ruku i, okićen poljskim risovima, išao pored nje a gospođa grofica, kao da se to samo po sebi razumije, nije se nimalo čudila tim golubovima već im je i sama pružila rukavicu, razgovarajući s gospodinom šefom.

Prometnik Hubička nije mogao odvojiti pogled od gospođe grofice.

- Miloše, znaš što bih želio? Želio bih da se nekako pretvorim u to sedlo - rekao je i pokazao na osedlanog crnog konja, pljunuo, nasmijao se i dodao povjerljivo: - Miloše, sanjao sam prekrasan san. Sanjao sam kako sam se pretvorio u kolica, a gospođa grofica me drži za rudu i vuče lijevo-desno po skladištu. - Nastavio je bestidno promatrati gospođu groficu, njene noge dok je šetala s gospodinom šefom prema žitnom skladištu, liverpoolu, a gospodin šef tako se uplašio neke vijesti koju je, čini se, upravo čuo od gospođe grofice da su mu golubovi zalepršali na ramenima i odletjeli. A gospođa grofica pružila je ruku gospodinu šefu, ovaj ju je uljudno poljubio, pa je pokušao da joj pomogne da uzjaše, ali gospođa grofica ga je zadržala pokretom ruke i bacila se na crnog ždrijepca, raširivši na trenutak noge, a gospodin prometnik Hubička je obrisao usta i izjavio, otpljunuvši:

- Nema što, dobra dupetara.

Gospođa grofica otkasala je cestom udaljavajući se od stanice, crni ždrijebac jasno se ocrtavao na bijelom snijegu koji je blistao ružičastim preljevima. Gospodin prometnik Hubička dijelio je žene u dvije kategorije. One čije su glavne kvalitete bile od pasa niže nazivao je kao maločas gospođu groficu: dupetare, a one koje su privlačile pažnju svojim gornjim dijelom, lijepim grudima, nazivao je: sisare. Kao brvnare, daščare, tintare i slično.

Gospodin šef stanice, razjaren, dotrčao je do vrata stanice i zasiktao:

- Hubička, saznala je već i gospođa grofica Kinská!

Okrenuo se na vratima, strašno ozbiljno kimnuo nekoliko puta glavom, a onda odjurio pravo uz stepenice u kuhinju. Tu je najprije nekoliko puta udario stolicom o pod tako da je u prometnom uredu otpala žbuka sa stropa, a onda je zaurlao u zračnjak:

- Prokleta stoljeće erotike! Sve je preerotizirano! Svagdje samo erotičko nadraživanje! Nedorasli mladići i djeca zaljubljuju se u

djevojčice koje čuvaju guske! Ljubavne tragedije po uzoru na erotske filmove i knjige! Odgojitelje, pisce i prodavače pornografske literature i slika pred sud! Dolje pokvarena mašta današnje omladine! Isjekao na komade mrtvo tijelo mljekarice, a isjekao bi i tijelo svoje sestrične da ga nisu spriječili! U drogeriji izložen model uzdužnog presjeka tijela mlade žene u prirodnoj veličini! A omladina te stvari naprosto guta! U slikarskom ateljeu čovjek posumnja da nije zalutao u mesnicu u kojoj se prodaje ljudsko meso! Kanibalizam! Mlada Vranská u kovčegu, traži se mlad čovjek plave kose sa zlatnim zubom. Posljednji put viđen kad joj je kupovao australsku jabuku u sendvič-baru. »Koruna!« Fuj! Samo meso! Ubistva iz požude na vidiku! Na optuženičku klupu s učiteljima koji drže satove seksualnog odgoja! Što više nemorala i sladostrašća, to manje kolijevki a više lijesova! - krkljao je gospodin šef kroz zračnjak iz kuhinje na prvom katu u prometni ured.

To je bilo zbog toga što je, prvo, gospodin šef bio član SSP, Saveza snaga preporoda u Pragu, i što je, drugo, gospođa grofica, kad god bi naručivala vagone za stoku, uvijek predbacivala gospodinu šefu da nema čvrstu vjeru, da će, kad propadne katolička crkva, propasti cijeli svijet. A gospodin šef, kad god je u uniformi prolazio ispred neke crkve, salutirao je, ili, ako je bio u civilu, skidao svoj švarcemberški šešir i duboko se klanjao, dobacujući joj tiho, nerazgovijetno, nekoliko riječi.

U bloku je nešto začangrljalo, crveni kružić je škripeći ustupao mjesto bijelom, a ja sam izvukao iz bloka ključ i istrčao na peron, u kabinu, lokomotiva je pištala pred ulaznim signalom, a gospodin šef je silazio niz stepenice kao da se ništa ne događa, kao da se onim govorom kroz zračnjak nekako očistio, kao kraj zida plača. Hubička nam je o njemu pričao da isto tako viče i na svoju suprugu koja - iako kćerka mesara iz Volara - šuti i trpi, ali se četiri puta godišnje pobuni i, kad se gospodin šef propisno razviče i počne piliti o tome što je to pristojna žena, gospođa šefovica naprosto dohvati prvo što joj se nađe pri ruci i baca na njega. Jednom pred sam Božić, kad se izderao na nju, odvukla je gospodina šefa u kupaonicu i prilijepila mu takvu šamarčinu da se srušio u kadu u kojoj je plivao božićni šaran.

Gospodin šef je ušao u kancelariju i jednim pogledom se uvjerio da

nešto nije u redu s prometom.

- Kako je, momci - upitao je očinski - gospodarite li situacijom?
- Vojni nam je stao pred kolcem - iscerio se Hubička.
- Onaj strogo kontrolirani transport? - iskolačio je oči šef.
- Onaj sa tri uskličnika - rekao sam.
- Zar niste čitali?... - pokazao je na naredbu koju je potpisao osobno gospodin državni povjerenik.
- Čitali smo - rekao je Hubička.
- A jeste li pomislili na to da?...
- Pomislili i odlučili - nasmijao se prometnik Hubička.
- Momci, to bi se moglo okvalificirati kao sabotaža - kimao je glavom gospodin šef izlazeći na peron.

Iz lokomotive strogo kontroliranog vojnog transporta provirivao je, blijed kao krpa, inženjer Honzík, rukovodilac Betriebsamta, koji je osobno otišao da preuzme taj vlak čak u Liboch. Sad je stajao na stroju kao talac, gledao izbezumljeno u signal i kršio ruke. Stojeći kraj samog prozorčića, pokazivao je na staničnim vratima i prozorima u kakav smo ga sos uvalili.

Gospodin šef stanice salutirao je, a ja sam otišao do kolosijeka i također salutirao. Lokomotiva se zaustavila i s nje su sišla dva vitka esesovca, s parabelama u rukama; nekoliko trenutaka gledali su u moju crvenu kapu. Lupio sam petama i salutirao, ali oni su mi svaki s jedne strane prislonili cijevi automata na rebra, pa sam se uz stepenice morao popeti na lokomotivu i vlak je krenuo. Meni je sve to bilo čudno, obojica esesovaca bili su lijepi muškarci, više bi im dolikovalo da pišu pjesme ili da igraju tenis, a umjesto toga stajali su iza mene na lokomotivi, pored inženjera Honzíka stajao je komandant transporta, kapetan s austrijskom kapom na glavi, kakve nose planinske jedinice, preko obraza mu se pružao ožiljak od duboke rane, preskakao mu preko usta i produžavao se na bradi, i strojovođa je bio u uniformi, sjedio je na tapetiranoj stolici i držao ručicu za reguliranje brzine, bila je to njemačka lokomotiva na kamenu ugljen, pored sjedišta strojovođe nalazila se ručica kakva se može vidjeti na bolesničkim naslonjačima, s pomoću koje se sjedište može pretvoriti u ležaj. Ona dvojica esesovaca neprestano su mi probadali pluća cijevima automata, a njihove oči, kao i cijevi, ukočeno su gledale u kapetana koji je, međutim, gledao na drugu

stranu, promatrajući predio. Vidio sam kako na imanju netko iz radoznalosti podiže poklopac i izlazi na krov pokriven limom, a zatim podiže ruke kao da se predaje. Netko iz transporta vjerojatno je dreknuo na njega, možda i nanišanio nekim oružjem, ali onaj na krovu i dalje je stajao podignutih ruku kao da nazdravlja suncu, bio je to općinska luda Jordán koji je čuvao krave i provodio nedjeljna ljetna popodneva tako što je stavljao bocu piva u ribarsku mrežicu, vozao se čamcem i svaki čas izvlačio mrežicu, sipao pivo u čašu i stajao u čamcu upravo kao sad na krovu, stajao u čamcu u trenirki i uzdignute ruke nazdravlja suncu, dovikivao mu nešto, ispuštajući nerazgovijetne krike, nešto kao: »Eh! Eh! Eh!« a onda bi iskapio pivo do dna, vidio sam i gospođu šefovicu iza kuhinjskog prozora, oči su joj bile rastavljene mjedenom šipkom na kojoj su visili majušni zastori, podigla je ruke, a onda je lokomotiva strogo kontroliranog transporta protutnjala pored onog izrešetanog vlaka na petom kolosijeku, okrenuo sam se da vidim što će na to reći ona dvojica, a oni su me pogledali kao da sam ja izrešetao taj vlak.

- *Du Arschlecker*^{2} - procijedio je esesovac.

- *Solche Schweine ist besser sofort schießen* - rekao je drugi. - *Dreissig Minuten Verspätung*^{3} - siktao je prvi i još mi jače nabio cijev automata među rebra.

Kako je sve bilo drukčije kad sam onda, prije tri mjeseca, putovao u smrt, nagnuo sam se pred blagajnom, bilo je veče, djevojka na blagajni imala je riđu kosu, rekao sam: - Jednu kartu, molim! - A ona me poznala i upitala: - A kamo, gospodine prometniče? - Putovat ću tamo kamo padne vaš prvi pogled - rekao sam. - Kako to, moj prvi pogled? - nasmijala se. - Ja stalno gledam u te karte. - Znaš što, gospođice - rekao sam - gledajte u mene, a lijevom rukom izvucite jednu kartu. - Ona se, međutim, i dalje izvlačila: - Gospodine prometniče, ta ja mogu da prodajem karte i u mrklom mraku. - Smijala se jer je mislila da se šalim. - Dobro - rekao sam - onda sedmi stupac, sedmi pretinac, neka bude kao židovska sedmica! - Pružila je ruku i svejednako gledajući u mene, ne spuštajući pogled, rekla: - Dakle, u Bystřicu kod Benešova, stajat će vas dvadeset sedam kruna...

Lokomotiva je podrhtavala, u daljini su blistale ravnice pokrivene snijegom koji se topio i bez prestanka titrao svojim obojenim

kristalima. U jarku pored pruge ležala su tri mrtva konja onako kako su ih Nijemci noću izbacili iz vagona. Jednostavno su otvorili vrata i izbacili trupla napolje. Sad su ležali u jarku kraj pruge, nogu ispruženih prema nebu kao stupovi na koje se oslanja nevidljivi portal neba. Inženjer Honzík je gledao u mene, a oči su mu bile pune tuge i bijesa zbog toga što je ovaj strogo kontrolirani transport zakasnio upravo u njegovoj sekciji. A krivac za to bio sam sigurno ja, i zato je sasvim pravilno što su me esesovci doveli na lokomotivu i sad samo traže odobrenje da podignu cijevi automata do mog potiljka i na dani znak pritisnu obarače, saspu zrna u mene i otvore vratašca... To sam sasvim jasno osjećao, a ipak sam mislio da je to tek tako, da nisu sposobni za tako nešto jer su obadvojica takvi ljepotani, uvijek sam se pribojavao lijepih muškaraca, s lijepim muškarcima nikad nisam bio kadar čestito razgovarati, preznojavao sam se, zamuckivao, toliko sam se divio lijepom licu, toliko sam bio zaslijepljen, nikad nisam mogao gledati u lijepo lice.

Zato je onaj kapetan bio ružan, onaj dugi ožiljak koji mu se zasjekao u obraz kao da je u djetinjstvu pao licem na rub zardalog lonca, i taj kapetan konačno je pogledao u mene. Podigao sam ruku i uhvatio se za neko uže koje je visilo s krova lokomotive. Mogao sam sebi to dopustiti zato što je kapetan, čim me je pogledao, ustanovio da sam običan kreten koji stoji kraj pruge, kreten kome su u direkciji u Hradec Králové rekli da stoji kraj pruge i podiže i spušta semafore dok se armija Reicha kotrlja kroz njegovu stanicu, najprije na istok a sad na zapad. Nijemci su blesavi, rekao sam sam sebi. Opasno blesavi. I ja sam pomalo blesav, ali na svoju štetu, dok su Nijemci uvijek blesavi na štetu drugih. Jednom su stajali na petom kolosijeku, čitav vlak pun vojnika koji su odlazili da u seoskoj trgovini kupe nešto za jelo, bombone i kocke umjetnog meda, dok jedan vojnik nije kradom izvukao kocku na kojoj su stajale ostale pa se sav umjetni med srušio, trgovac je prebrojao kocke i ustanovio da pet komada nedostaje, a onda je komandant naredio da se cijela jedinica postroji, i do večeri pretresao čitav vlak i istraživao tko je ukrao kocke umjetnog meda pa, kad ništa nije pronašao, tek onda je osobno otišao trgovcu, salutirao i ceremonijalno mu se ispričao... To su bili možda ovi isti Nijemci koji sad stoje iza mene na lokomotivi, možda su to bili upravo oni.

Ložač mi je veselo namignuo, a onda je zagrabio lopatom ugljen, bacao je najprije čak straga na rešetku, a onda u sredinu, ritmičkim pokretima, da posljednjom lopatom navuče ugljen na sam kraj ložišta. Ukočeni kapetanov pogled bio je prikovan za moje zapešće, za mjesto gdje sam i ja imao ožiljak, rukav mi se spustio, a kapetan je gledao u tu zaraslu ranu kao da čita iz neke knjige. Taj kapetan je već sigurno znao više nego prije, već je na sve gledao i s druge strane, a oči su mu bile kao dva kamena. Svi su gledali u moje zapešće, a kapetan je ispružio korbač i njime podigao i moj drugi rukav, da vidi i drugi ožiljak.

- *Kamarad*^{4} - rekao je.

Dao je znak i strogo kontrolirani vojni transport smanjio je brzinu, cijevi automata više mi nisu dodirivale leđa, više nisam ni pogledao onu dvojicu lijepih vojnika, gledao sam u pod, u rebrasti željezni lim koji se neprestano kretao kako se lokomotiva njihala na tračnicama.

- *Geh*^{5} - rekao je kapetan.

- Hvala - šapnuo sam.

Još nisam bio siguran nije li to samo šala, otvorio sam vratašca, sišao na prvu stepenicu, a onda svakim korakom sve niže i niže, ispružio sam nogu i pao na stazu kao da plešem kazačok, još jedan skok i stajao sam, a lokomotiva je opet hvatala brzinu, pored mene su tutnjali otvoreni vagoni s »tigrovima«, neki vojnici držali su u rukama otvorene konzerve i zavrnutih rukava nabadali na noževe komade mesa i jeli, drugi su sjedili s automatima u krilu i njihali čizmama kao da hlade noge u potoku; kad je i posljednji vagon protutnjao pored mene, još sam imao osjećaj da mi leđa mogu biti odlična meta.

Posljednji vagon tog transporta bio je natkriven teretni, s otvorenim vratima iz kojih su se ljuljale crne ženske čarape, vjerojatno sestre iz poljske bolnice, ali ja sam još bio na dometu njemačkih parabola, revolvera i automata, a s Nijemcima, to sam sada iskusio na sebi, čovjek nikad ne može znati na čemu je, što će opet učiniti, gospođu Karásekovu, koja stanuje odmah pored nas, Nijemci su zatvorili već četrdesete godine, a vratila se prošle godine na Božić, i cijelo to vrijeme, četiri godine, bila je u Pečkárni gdje je brisala krv nakon smaknuća, četiri godine je brisala krv, a glavni krvnik bio je dobar prema njoj, donosio joj šunku, molio je da mu pjeva 'Što plaćete,

crne oči?' i obraćao joj se s 'Izvolite...' i 'Kako, molim?'. Onda su je iz čista mira pustili kući, zauvijek, i još su joj napisali pismo s isprikom, ali gospođa Karásekova je od svega toga malo pomjerila pameću, na burzi su joj odmah dali mjesto u ložionici, dali su joj u ruku kanticu s uljem da čisti ležaje i dolijeva ulje u strojeve.

Približavao sam se mjestu gdje je pruga činila zavoj, iz daljine sam vidio onih dvanaest nogu mrtvih konja kako strše prema nebu kao stupovi u staroboleslavskoj kripti. Mislio sam na Mášu, na to kako smo se prvi put sreli, još kad sam bio kod nadzornika pruge koji nam je dao dvije kante s crvenom bojom i rekao da obojimo ogradu oko čitave državne radionice. Máša je počela raditi na željeznici kad i ja, stajali smo jedno prema drugom, između nas je bila visoka žičana ograda, imali smo svatko svoju kanticu s minijumom, svatko svoju četku, i tako smo, jedno prema drugom, bojili ogradu, svatko sa svoje strane, neprestano tako licem u lice, te ograde bilo je sve u svemu četiri kilometra, pet mjeseci smo stajali tako svaki dan jedno prema drugom i sve smo jedno drugom rekli, ali među nama je neprestano bila ta ograda; pošto smo obojili dva kilometra ograde, namazao sam crvenom bojom žicu u visini Mášinih usta i rekao joj da je volim, a ona je s druge strane isto tako obojila žicu i rekla da i ona voli mene... i pogledala me je u oči, i kako je to bilo u jednom jarku, u visokoj travurini, pružio sam joj usne pa smo se poljubili kroz tu obojenu žicu, a kad smo otvorili oči, oko usta je imala crveni kvadrat, ja također, i od tog vremena bili smo sretni.

Kad sam stigao do onih mrtvih konja, sjeo sam jednom od njih na trbuh i naslonio glavu na njegovu nogu. Glava drugog konja zurila je u mene izbuljenim okom, kao da je i taj mrtvi konj proživio sa mnom ono što mi se moglo dogoditi prije nekoliko trenutaka.

Onda, prije tri mjeseca, išao sam uz stepenice malog hotela u Bystřici kod Benešova, na zavoj stepeništa radio je zidar u bijelom radnom odijelu, obijao je zid da zagipsa dvije kuke na kojima će visjeti aparat za gašenje, marke Minimax, zidar je bio star čovjek, ali su mu leđa bila tako široka da se morao okrenuti da me propusti, a onda je nastavio fućkati valcer iz operete 'Grof Luxemburg', ja sam ušao u sobicu, bilo je popodne, izvukao sam dvije britve, jednu oštricu sam utisnuo među daske stoličice u kupaonici, drugu sam položio pored nje, počeo sam fućkati valcer iz 'Grofa Luxemburga',

svukao sam se, otvorio slavinu s vrućom vodom, a onda sam se zamislio i tiho odškrinuo vrata. Onaj zidar stajao je s druge strane vrata na hodniku, činilo se kao da je i on odškrinuo vrata da pogleda mene, što radim, kao što sam ja htio da vidim njega. Zalupio sam vrata, kliznuo u kadu, morao sam polako sjedati, voda je bila tako vreća da sam čak siktao od bolova, oprezno i mučno sam se spuštao u vodu. Onda sam ispružio ruku i desnom zarezao u zapešće lijeve... a zatim sam svom snagom udario zapešćem desne ruke po oštrici uglavljenoj na stoličici. Spustio sam obje ruke u vreću vodu, promatrao sam kako iz mene polako istječe krv, kako voda dobiva ružičastu boju, ali kako crvena krv neprestano snažno izbija kao da mi netko iz zapešća izvlači dugu, elastičnu crvenu traku, razigrani zavoj... a onda sam se zgušnjavao u toj kadi, kao što se zgušnjavala ona boja kojom smo bojili ogradu oko državnih radionica, pa smo morali u nju dolijevati terpentin... Glava mi se nagnula i u usta mi je potekao sok od malina, čudnog okusa, pomalo slan... pa i oni koncentrični plavi i ljubičasti krugovi koji su oscilirali kao pokretne obojene spirale... a onda se nada mnom nagnula neka sjena, a lice mi je zaparala zaraštena brada. Bio je to onaj zidar u bijelom radnom odijelu. Podvukao je ruke pod mene i izvukao me kao crvenu ribu kojoj iz zapešća lepršaju crvene peraje... Položio sam glavu na njegov ogrtač i slušao kako moje mokro lice gasi kreč, i taj miris bio je posljednja stvar koje se sjećam.

Sjedio sam na mrtvom konju, glave naslonjene na ukrućenu nogu koja je stršala prema nebu, dodirivao sam strunu kojom su mu bila obrasla kopita... a pored mene je jurio teretni vlak i veselo zviždao. Vagoni su me ritmički zaklanjali i otkrivali, i sasvim me rastresli tako da sam počeo sliniti, jer je početak svega toga bio kod strica Nonemana u Karlínu, spavao sam ondje kod Mášina strica, smjestili su me na kanape u ateljeu i pokrili dekom, a preko toga onim zastorom na kojem je bio naslikan Prag i iznad njega avion u kojem su se mušterije mogle fotografirati kao piloti ili navigatori, s tim avionom mogle su se komponirati cijele komične skupine, a onda u noći, kad je kod Nonemana sve utihnulo, došla je Máša, podvukla se pod onaj zastor s avionom i milovala me, sva se priljubila uz mene, milovao sam i ja nju i bio sam muškarac sve do trenutka kad je trebalo da se dogodi ono pravo, ali tad sam odjednom uvenuo i od

svega nije bilo ništa, Máša me pokušala štupati, ali ja sam se potpuno umrtvio, kao da su mi odumrli svi udovi... sat nakon toga Máša se izvukla ispod zastora i vratila u sobicu, tetki... a ja ujutro nisam imao hrabrosti da je pogledam, sjedio sam kao drvo, dolazile su mušterije, zavlačili se ispod zastora pod kojim sam te noći stekao tako mučna iskustva, penjali se, jedan na stolac, drugi na stolčić, a stric Noneman bi dao nekom u ruke bocu, nekom lijevak, a onda bi se zavukao pod suknju onog svog aparata, podigao ruku i dao znak kao da dirigira orkestrom, zatim bi se izvukao ispod suknje i nakon pet minuta donio fotografiju, jer je nad ulazom u njegovu radnju stajao natpis: »Gotovo za pet minuta.« Tako su dolazili cijelo prijepodne dok nisu došla dvojica njemačkih vojnika, a kad se jedan popeo na stolicu, a drugi na stolčić, i kad je gospodin Noneman namjestio ispred njih onaj zastor s Pragom i avionom, odjeknula je mukla eksplozija, orkanski vjetar dunuo je kroz atelje, srušio zastor s avionom i oborio vojnike, stric koji je nešto petljao pod suknjom također se srušio, ali to još nije bilo ništa, odjednom je nastao strahovit propuh i vidio sam kako se čitav zid ateljea raspada i kako propuh odnosi strica i onu dvojicu vojnika, a iz sobe donosi tetku i Mášu, koje su letjele kroz zrak pokušavajući da povuku suknje naniže, ali uzalud, kosa im se podigla uvis i lepršala kao zastava zaklanjajući mi čitavo nebo, svi smo popadali, a onda smo kao lopte odskakivali po livadi... kao posljednju stvar taj propuh je donio ploču s natpisom: »Gotovo za pet minuta.« Glavnom ulicom protrčalo je nekoliko ljudi, a onda je dugo vladala tišina, tek kasnije počele su zavijati sirene, protutnjalo je nekoliko sanitetskih automobila, a onda su se počeli pojavljivati ljudi u poderanoj odjeći, smijali su se kao ludi, neprestano su se smijali i padali na livadu, ležali na leđima i tresli se od smijeha... dok konačno nije došao jedan čovjek, okrenuo se, pokazao rukom prema Vysočanima i rekao: - Strahovito bombardiranje, ljudi! -Kad je pogledao na livadu, na onaj veliki natpis, ponovio je ono što je pročitao, samo s drugim značenjem: »Gotovo za pet minuta... «

Provukao sam se ispod brklje i došao do osobnih vagona koji su stajali na petom kolosijeku. Cijeli taj vlak bio je izrešetan, na prvom vagonu pročitao sam naljepnicu: »Upućen, državne radionice,

polazna stanica Krakow.« Ovako su partizani često udešavali njemačke transporte iza linije fronta, ni na jednom vagonu nije bilo prozora sa staklom, svi su bili nadjeveni mecima, limeni zidovi bili su išarani potpisima mitraljeza, poneki rastrgnut bombom, granatom brdskog topa ili zrnom zaplijenjenog panzerfausta. Bili su to osobni vagoni kakvih već odavno nije bilo u prometu, svaki odjeljak imao je posebna vrata s obje strane, a duž čitavog vagona protezala se duga stepenica. Gotovo pored svakih vrata mogle su se vidjeti osušene mrlje krvi. Zavirivao sam redom u odjeljke i svugdje sam vidio istu sliku. Na podu krhotine stakla, češljevi, dugmad istrgnuta sa tkaninom, čitav rukav vojničke kabanice, krvave gaće, rupčić natopljen krvlju, razbacane šahovske figure, ploča za igru 'Čovječe, ne ljuti se!', okruglo ogledalce, usna harmonika, snijegom zasuta pisma, dug zavoj i prugasti dječji balon. Podigao sam jedno pismo, ukrašeno otiskom okovane vojničke cokule. *Mein lieber Schnucki Pucki!* počinjalo je pismo i završavalo sa: *Deine Luise*. I otiskom djevojačkih usana. Iz jednog kuta smijala mi se razvezana cokula s isplaženim jezikom. Na podu su ležala dva mrtva gavrana. Kad sam se vratio iz bolnice, bili su takvi mrazovi da je u šumici iza našeg gradića, u kojoj su se skupljala jata vrana i gavranova, drveće bilo pokriveno tim crnim pticama, blistale su na mraznom jutarnjem suncu, a kad sam prišao bliže, vidio sam na zemlji oko svakog stabla na tisuće tih gavranova, nalik na prezrele bosanske šljive... puna šumica mrtvih ptica, a i one koje su sjedile na granama bile su mrtve, smrzle su se spavajući. Udario sam nogom u jedno stablo, sa grančica i grana sasuo se oblak sitnog snijega i mrtvih ptica, nekoliko ih je palo na moja ramena, ali bile su tako lagane kao da na mene padaju francuske kape.

Skočio sam sa stepenice posljednjeg vagona tog vlaka na petom kolosijeku i zavirio u kancelariju. Gospodin prometnik Hubička sjedio je s nogama na telegrafskom stolu i prekrštenim rukama, s bradom na grudima i spavao. To sam činio i ja, i ja sam spavao u službi kad bi me uhvatio drijem. Čovjek odjednom osjeti takvu želju da drijema da je najbolje iskoristiti prvu priliku i zaspati. Ali taj san prometnika na dužnosti kontrolira neki posebni signalni sistem.

Tijelo spava dubokim snom, ali u glavi prometnika nešto je uvijek budno. Dovoljno je da se javi telegraf i pravi prometnik odmah

ustaje, pušta aparat u rad, otkuca znak svoje stanice, ponovo sjedne i čvrsto zaspi, a kad vijest na bijeloj telegrafskoj vrpici dođe do kraja, prometnik se budi, da znak da je razumio, dopuni to šifrom stanice, zaustavi aparat, sjedne i spava dalje. Takav pravi prometnik kadar je da postavi ulazni signal i zaspi, ali čuje kad se približe koraci, čuje kad lokomotiva vlaka koji dolazi zakoči, skrene na izolirani kolosijek, a u bloku prometnog ureda nešto samo kvrcne, kao kad vam ispadne kavena žličica. I prometnik se probudi, ustane i promijeni signal.

Sa stepenica se čulo kako dolazi gospodin šef stanice i prometnik je spustio cipele na pod i ustao. Gospodin šef je ušao u staroj uniformi, sigurno se spremao ponovo čistiti golubinjak, hlače su mu bile potpuno bijele od golubinjeg izmeta, rukavi također.

Ušao sam u prometni ured.

- Prometnik Miloš Hrma ponovo se javlja u službu! - rekao sam.

Smjesta je počelo rukovanje i pljeskanje po ramenima, oči gospodina šefa bile su pune suza.

- Miloše, što sam vam uvijek govorio? Da pripazite! I ponovo vam kažem - rekao je, okrenuo se i pokazao prstom potpis na naredbi - sâm povjerenik Reicha, gospodin Danko, izjavio je u Hradecu da neće ni trenutka oklijevati! Da će postrijeljati nekoliko čeških prometnika! - Zabrinuto je kimao glavom, a jedan golub, koji se šepurio po peronu, guknuo je i pred vrata ureda smjesta je sletjelo jato poljskih risova.

U stanicu je ulazio teretni vlak. Gospodin šef je izišao na peron i golubovi su uzletjeli, posjedali gospodinu šefu na ramena i na glavu, morao je raširiti ruke, a poljski risovi spuštali su se na njega kao na neki kip na trgu. Šefu je bilo drago što vlakovođa i njegova ekipa gledaju u njega, strojovođa je prestao čistiti ruke vunom za čišćenje i također je gledao u gospodina šefa, a šef je koračao noseći na sebi čitavo jato koje je neprestano lepršalo krilima da se održi na njemu.

- Dali su nam neko đubre od ugljena - rekao je strojovođa - već po drugi put moramo skupljati paru.

- Pa kako je, gospodine strojovođa, još slikate? - upitao je prometnik.

- Još - potvrdio je glavom strojovođa.- Sad slikam more. Do đavola, onaj vaš šef mogao bi s tim golubovima nastupati u cirkusu.

- U krumpir-teatru - rekao je prometnik. - I tako ste se bacili na slikanje mora?

Stajao sam na peronu i promatrao vlakovođu, njegovu četvu i ložača, i odmah mi je bilo jasno da su zaustavili vlak samo zato da vide prometnika Hubičku, da ustanove vidi li se nekako na njemu sve ono što se priča, kako je za noćne službe zadigao telegrafistkinji suknju i otisnuo joj po stražnjici sve stanične žigove redom.

- More - rekao je strojovođa promatrajući i dalje prometnika očima punim divljenja. - Uvećavam more s razglednica.

- A niste pokušali malo izići u prirodu? - pitao je prometnik.

- Pustite me na miru s tom prirodom, u prirodi se sve nekako stalno miče - uzviknuo je strojovođa, nasmijao se, osvrnuo se na službena kola i namignuo, nakon čega su se svi nasmijali. - Po prirodi bi sve trebalo da smanjujem. Samo jednom sam se nasanjao s tom prirodom, posudio sam u školi punjenu lisicu pa sam je u šumici zakopao u lišće, i samo što sam počeo da crtam, dojurila su odnekud dva psa i rastrgla mi lisicu! Tristo kruna! Ostavite me na miru s tom prirodom!

Ali gospodin prometnik Hubička stajao je zagledan u modro nebo, i tad sam na nebu to vidio i ja, kako se preko čitavog svoda ispružila Zdeňka, naša telegrafistkinja, kako joj gospodin prometnik nježno podiže suknju, a onda uzima jedan po jedan pečat i dugim pokretima spušta ih telegrafistkinji na stražnjicu... i vidio sam kako čitava ekipa vlaka i ekipa s lokomotive, kako svi gledaju u nebo i svi vide istu stvar, istu prekrasnu scenu zbog koje su i zaustavili vlak, pod izgovorom da moraju prikupiti paru.

Kad su se nagledali nebeskog plavetnila, svi su zapanjeno promatrali prometnika Hubičku, koji je odjednom postao čudno lijep. I bore oko usta i pomalo krive noge, sve je nekako bilo na mjestu. Shvatio sam da je za žene gospodin prometnik čudno privlačna osoba.

- Znete li kako preslikavam more s razglednica? - upitao je strojovođa. - Karton na kojem slikam stegnem u škripac, na klupu pričvrstim razglednicu i slikam. Samo što me ruka nikako ne sluša, nikako da prenesem na papir ono pravo udaranje valova, onaj zamah mora kakav je na razglednici.

- Gospodine Kniže - rekao je prometnik Hubička - bit će najbolje da

i tu razglednicu stegnete u škripac. Odmah do tog papira... a onda uzmete kist i pratite udaranje valova na razglednici ovako... ovako radite kistom nad valovima dok vam ruka ne uhvati taj pokret, a onda pravite sve veće i veće valove, pa kad dosegnu veličinu koja vam je potrebna, mažite ih pravo po kartonu.

- Vi ste, čovječe, zbilja puni ideja... - promućao je zapanjeno strojovođa.

Otrčao sam u prometni ured, zvonio je telefon, čuo sam gospodina šefa kako kao psuje poljske risove, svi ti golubovi bili su sad s njim u golubinjaku, htio bih jednom da se u tom golubinjaku negdje sakrijem i da iz prikrajka promatram što to gospodin šef s tim golubovima izvodi. Imao sam dojam da se ti golubovi čak i smiju, da im gospodin šef ondje priča viceve, pa čak i da previše nestašnog goluba uzme i zalijepi mu par vrućih po stražnjici... Držao sam kraj uha bakelitnu slušalicu i gledao na peron, gdje su na suncu stajali muškarci, sad se strojovođa nagnuo i nešto šaptao u uho gospodinu prometniku, ali kad sam pogledao ukoso prema vagonima za prijevoz ugljena sledio sam se. Iz vagona su stršali rogovi goveda, nekoliko glava se podiglo i okretalo oči prema peronu, bile su to velike kravlje oči, pune radoznalosti i tuge. Gotovo na svakom vagonu bio je provaljen pod i kroz rupu je virila kravlja noga, oguljena, nepokretna, pomodrila... a to nisam volio gledati, to nisam mogao podnijeti, kad su prevozili pregladnjelu telad i vlak bi se zaustavio u stanici, bar sam im kroz poluotvorena vrata vagona pružio prste da im na trenutak zamijene vime, ali nisam to volio! Ni one vagone jarića koje su vozili mesari, s nogama vezanim konopcem tako čvrsto da su potpuno odumrle, to mi je bilo nepodnošljivo, ali, nepodnošljivo je bilo i ono kad su po najgorem mrazu prevozili u otvorenim vagonima na kat prasce u prašku klaonicu, prasce zbijene glavu uz glavu, prasce koji su se plašili da se pomaknu, jer bi zbog jednog pokreta iz njih nestalo i ono malo preostale topline, prasce s već promrzlim nožicama, porculanskim papcima! Ah, to nikad nisam volio! Ni kad su ih prevozili u sparne ljetne dane, bez kapi vode, čak iz Mađarske, čitav vlak prasaca otvorenih gubica, raširenih od žeđi kao kljun ptice koja umire bez vode...

Istrčao sam iz prometnog ureda.

- Odakle dolazi ovaj tovar? - upitao sam vlakovođu.

- S fronta, stoka je već deset dana na putu - odmahnuo je rukom.

Skočio sam na platformu vagona i pogledao unutra. Sva stoka bila je već na izdisaju, u vagonu je ležalo i nekoliko mrtvih goveda, jednoj kravi visjelo je straga mrtvo tele, koje se već počelo raspadati... svuda samo užasni parovi očiju puni tihog predbacivanja, izmučene oči, nad kojima sam kršio ruke. Čitav vlak životinjskih očiju punih prijekora.

- Ovi su Nijemci prave svinje! - uzviknuo sam.

Vlakovođa je odmahnuo rukom i viknuo:

- Svinje, to je malo rečeno! Ona posljednja tri vagona puna su već manje-više mrtvih ovaca... od gladi su jedna drugoj popasle runo!

- Već imamo paru - rekao je strojovođa i tiho dodao: - Jeste li čuli? Noćas su partizani digli u zrak strogo kontrolirani transport kraj Jihlave tako vješto da se čitav tovar srušio u provaliju... drugim nabojem srušili su, preko vlaka i most.

Popeo se na lokomotivu, povukao ručicu i teretni vlak je krenuo odvozeći vagone iz kojih su provirivale kravlje noge i oči, vagone kroz čije su podove stršale noge, oguljene i polomljene udarcima o pragove. A iza žitnog skladišta, liverpoola, ondje kraj utovarne rampe, stajala su dva vagona koje su rano jutros dovukla raketa, vagoni za stoku namijenjenu praškoj klaonici.

Onda su protutnjala dva strogo kontrolirana vojna transporta, sami tenkovi, sami »tigrovi«, svaki vlak s komandantom na lokomotivi, što je vjerojatno bila posljedica akcije partizana kraj Jihlave. Iz sela su goniči dotjerali goveda, junicama koje su se opirale lomili su repove. Jedna krava je od očaja legla na cestu i goniči su joj gurnuli pod rep pregršt slame i zapalili. Onda su s imanja stigla jedna kola, konji su svom snagom natezali ormu, jer je za kola bio privezan bik, razbijenih koljena i rastrgnutih nozdrva, jer je opirući se iščupao kolut. Sad je bio za rogove vezan za kola koja su ga vukla. Vjerojatno se taj bik kasno sjetio da ga je djevojka na prevaru izvela iz staje i predala mesarima, da ga je namamila na miris suknje na koji je bio navikao i za kojim bi išao i nakraj svijeta. Sad su ga po raskvašenoj snježnoj cesti kola vukla kao plug, a krvava koljena ostavljala su za sobom dvije crvene pruge.

- Miloše - rekao je prometnik Hubička, okrenuo me i uhvatio za bradu - ono ondje, na onoj esesovskoj lokomotivi, to ti nikad neću

zaboraviti. Žrtvovao si se za mene.

Onda je opet zazvonio telefon.

- Nijemci su svinje - rekao sam. Podigao sam slušalicu i smrtno se uplašio.

- Gospodine prometniče, palo nam je rame semafora!

- Kome smo dali slobodan prolaz? - upitao je.

- Brzom vlaku - raketi.

- Glupa situacija - rekao je.

- Gospodine prometniče - rekao sam - odvest ću se tamo na biciklu i držat ću rame u položaju slobodno.

Otrčao sam i odvezao se stazom pored liverpoola do stupa semafora, popeo se uz ljestvice, sjeo na svjetiljku opkoračivši je i podigao rame semafora u trenutku kad se pojavila lokomotiva brzog vlaka koji je vozio na frontu jelo, piće i pisma za oficire, raketa koja ne stoji ni na jednoj stanici i pred kojom ima samo prednost strogo kontrolirani vojni transport, strojovođa je prikočio kad me ugledao na semaforu, ali ja sam izvukao službenu bateriju i zelenim svjetlom dao znak da je prolaz slobodan, pa je strojovođa opet povećao brzinu i kompozicija teretnih vagona projurila je ispod mene, bio sam sav i obavijen dimom, samo na trenutak vidio sam prometnika kako stoji i promatra vlak koji prolazi, lokomotiva je uskovitlala snijeg i vukla ga za sobom, za posljednjim vagonom dizala se prava vijavica snijega, ukrašenog papirićima i grančicama...

Konačno je došla podnevna pauza, na peći sam zagrijao juhu u plavoj emajliranoj šerpici, postavio sam ulazni signal za motornu drezinu, prometnik je podigao noge na telegrafski stol i zagledao se kroz prozor u plavo nebo.

- Tko dolazi tom drezinom, nisu rekli? - upitao je.

- Nadzornik pruge, rekli su - odgovorio sam miješajući žlicom sadržaj plave šerpice. Onda su se tiho otvorila vrata, netko je ušao, vidio sam sive hlače, ulaštene cipele, zimski kaput.

- Ovdje se, čini se, lijepo zabavljate - rekao je pridošlica.

- Aha - rekao sam i dalje mirno srkao juhu, a gospodin prometnik Hubička i dalje je držao noge na telegrafskom stolu, nepomično zagledan u nebesa.

- Znate li tko sam ja? - upitao je pridošlica.

- Znam - rekao sam - došli ste po tovarni list, vi ste onaj od stoke.

- Možda i jesam - rekao je pridošlica. - A gdje vam je gospodin šef?
- U golubinjaku - odgovorio sam.

Muškarac koji je ušao u ured bijesno je urliknuo.

- Ovo je golubinjak, a znate li tko sam ja? - ponovo je upitao i sam odgovorio: - Ja sam prometni kontrolor Slušný!

Bilo mi je sve jasno jer sam za njega čuo od šefova stanica i prometnika, koji su se tresli kad bi se samo spomenulo ime prometnog kontrolora Slušnog. Skočio sam, držeći šerpicu i žlicu u jednoj ruci, a drugom sam salutirao i raportirao:

- Pripravnik Miloš Hrma na službi!

- Ostavite tu šerpu! - dreknuo je šef saobraćaja i udario u plavu posudu tako da je odletjela na pod, nakon čega ju je šef saobraćaja još zahvatio nogom i sa zveketom šutnuo pod ormar. Ja sam stajao i salutirao, ali prometnik Hubička je i dalje sjedio držeći obje noge na telegrafskom stolu, kao da se skamenio od užasa pred opasnim prometnim kontrolorom. Pored prozora prošao je naš gospodin šef i ušao u kancelariju, onakav kakav je bio, kako je istrčao iz golubinjaka, bez kape, salutirao je i izvijestio o stanju u stanici.

- Na mjestu voljno - rekao je šef saobraćaja tiho, a onda je počeo pažljivo razgledati staru uniformu gospodina šefa, svu ulijepljenu golubinjim izmetom, s uživanjem promatrajući jedno jedino dugme, a zatim je obišao oko našeg šefa, posvećujući svu pažnju njegovim prljavim hlačama.

- Mislio sam... - rekao je gospodin šef.

- On čak i misli? - upitao me je tiho prometni kontrolor.

- Da - rekao sam.

- Uistinu? - začudio se prometni kontrolor. - A znate li da sam ja osobno predložio da se ovaj vrhovni ađunkt unaprijedi u inspektora prometa?

Slegnuo sam ramenima.

- Čujte, vi ste uistinu htjeli da postanete inspektor? - upitao je gospodina šefa, nad kojim je lebdjelo paperje.

- Htio sam - uzdahnio je šef, a jedno perce se uzdiglo i jedrilo nad njegovim čelom.

- A da mjesto toga čuvate guske?

- To ne bih htio - huknuo je šef, a perce je ponovo uzletjelo kao bijeli upitnik.

- O tome ćemo razgovarati u Hradecu. Ali lijepa mi je ovo stanica, što jest, jest! - zaurkao je prometni kontrolor i jednim udarcem zbacio cipele gospodina prometnika sa stola.

- Znete li tko dolazi s drezinom? Komisija koja treba da istraži da li ćemo ovoga ovdje gospodina optužiti za krivično djelo ograničavanja slobode ličnosti... ili ćemo protiv njega samo provesti disciplinski postupak!

Pri tome je pokazao na prometnika Hubičku.

Gospodin šef otvorio je vrata svoje kancelarije, pokazao rukom onaj prekrasni perzijski sag sa crvenim i plavim cvjetovima, stol od mahagonija, palmu koja je raširila list kao kišobran, turski stolić za pušenje s taburetima, ali šef saobraćaja odmahnuo je glavom.

- Kakav gazda, takav i dućan - rekao je. Onda je ušao savjetnik Zednicek, noseći torbu sa spisima, i odmah počeo redati fotografije po telegrafskom stolu, fotografije svih pečata oko stražnjice Zdeňke Svate, telegrafistkinje. Gospodin šef stanice stalno je ponavljao molbu da mu dopuste da se presvuče, da je u rashodovanoj uniformi, ali šef saobraćaja Slušný mu to nije dopustio i gospodin šef stanice morao je voditi zapisnik. Zatim je došla i Zdeňka, jedva sam je prepoznao, kao da su je ti pečati i čitav taj skandal nekako uzdigli, proljepšala se, a oči su joj bile dublje, zavrtjelo mi se u glavi kad mi je pružila ruku i pogledala me u oči, kad mi je rekla kako će vjerojatno otići na film, kako se neki režiseri već interesiraju za nju. Savjetnik Zednicek najprije je otvorio džepnu kartu Evrope, da kao uvod analizira i objasni vojnu situaciju armija Reicha. Kad je raširio mapu, na njoj su se pojavile rupe, nastale tako što je savjetnik Zednicek nosio tu mapu neprestano složenu u džepu i poderao je na uglovima, ali svaka rupa na toj mapi bila je velika kao Švicarska. Zednicek je otpočeo svoje izlaganje situacijom u Karpatima gdje se borila peta armija von Mansfelda, armija u kojoj se borio i njegov sin Bretislav Zednicek, ali na karti ta peta armija još je bila u proderanoj rupi, ušla je u nju još prije tjedan dana i nikako da se izvuče iz tog kotla u kojem je ratovao Zednicekov sin, koji kao ni otac nije znao pošteno njemački i prijavio se kao Nijemac tako što je izbrisao jednu crticu i jednu kvačicu sa svoga prezimena.⁽⁶⁾ Savjetnik Zednicek nastavio je svoje izlaganje crtajući na toj maloj mapi krugove koji su uistinu bili veliki kao Crno more, a predstavljali su kotlove u koje će

za koji čas njemačka armija započeti zatvarati neprijatelja, zatim je savjetnik Zednicek crtao olovkom napredovanje njemačkih armija kroz Malu Aziju u Afriku, gdje je zatvorio u kotao englesku vojsku, a onda je preko Španjolske dospio u pozadinu američkih armija, prelazeći gotovo neprimjetno na situaciju u Protektoratu, gdje će uskoro stupiti na snagu *Totaleinsatz*, što će manifestirati nizom mjera kao pojednostavljenjem školskog sistema, zatvaranjem muzeja i izložbi, ukidanjem nekih vlakova i održavanjem sportskih priredbi samo nedjeljom.

- Je li ovo vaša stražnjica? - upitao je Zdeňku pokazujući joj fotografiju.

- Jest - rekla je i nasmijala se.

- Tko vam je na nju otisnuo ove stanične žigove? - pitao je savjetnik Zednicek, a gospodin šef stanice je pisao.

- Gospodin prometnik Hubička - rekla je.

- E, onda nam, gospođice Zdeňka Svatá ispričajte kako se sve to dogodilo - rekao je savjetnik Zednicek.

- Dežurali smo zajedno u noćnoj, oko ponoći sam manikirala nokte, vlakova nije bilo pa smo se dosađivali - pričala je Zdeňka gledajući u strop.

- Malo polakše - rekao je šef stanice.

- A onda je gospodin prometnik rekao... da se igramo zaloga... leti, leti vrana, leti vlak, leti vrijeme, leti ruka, leti noga... a ja sam izgubila najprije cipele, a onda gaćice... - pričala je telefonistkinja prateći kretanje olovke kojom je njenu izjavu zapisivao gospodin šef.

- A tko vam ih je skinuo? - istraživao je savjetnik.

- Gospodin prometnik Hubička - rekla je i nasmijala se. A prometnik je sjedio na stolici, prebacivši nogu preko noge, sa službenom kapom na koljenu, ćelava glava mu je blistala a službene ličnosti iz direkcije u Hradecu, kad su pogledali tu njegovu ćelu, a onda u lijepu telegrafistkinju, uzdahnuli su i zavrtjeli glavama, a onda su se s još više elana bacili na istraživanje čitavog slučaja, nastojeći da iščeprkaju materijalnu osnovu za krivično djelo ograničavanja slobode ličnosti. Ja sam radio svoj posao, postavljao sam signale u položaj slobodno, a onda u položaj stop, osjećao sam kako prometnik prati sve vlakove koji mu prolaze kroz stanicu, kako me kontrolira, prometnik Hubička bio je uvijek moj ideal, već u

Dobrovicama kad sam bio kod njega na praksi, jer je bio kadar da jednom rukom postavlja skretnice u stanici, a drugom rukom telegrafira susjednoj stanici obavijest o tovaru. Sad je sjedio ovdje pred sudom, a osjećao sam da bi i šef saobraćaja i savjetnik Zednicek rado učinili Zdeňki isto što je uradio prometnik Hubička, ali da su prevelike kukavice za takvo što, kao i svi ostali, bojali su se, jedini koji se nikad nije bojao bio je gospodin prometnik Hubička koji je sad ovdje sjedio i uživao u svojoj slavi.

- A sad, gospođice Zdeňka Svatá obratite pažnju - ustao je gospodin savjetnik Zednicek.

- Da li je gospodin prometnik, prije nego što vas je položio na telegrafski stol, vršio na vas kakav pritisak? Je li vam prijetio? Ili primijenio silu?

- Ni govora! Sama sam. Sama sam legla... odjednom mi se samoj prohtjelo da legnem... i da čekam što će uraditi... -nasmijala se telegrafistkinja.

- ... i da čekam što će uraditi... šaptao je gospodin šef stanice i pisao.

Istrčao sam na peron. Glavnim kolosijekom prolazio je još jedan strogo kontrolirani transport, na tenkovima su se sunčali sami dječaci, bili su mojih godina, neki čak i mlađi, dobacivali su jedan drugome na suncu zelenu loptu, na drugom tenku su pjevali: *Ich hab mein Herz in Heidelberg verloren...* ali kad su prolazili pored onog izrešetanog vlaka na petom kolosijeku, prestali su, sledili su se, tko god bi došao u blizinu tih izrešetanih vagona upućenih u radionicu na popravak sledio bi se, kuhari su prestali guliti krumpire, ti vojnici su kod kuće sigurno vidjeli i gore stvari, srušene gradove, kuće, gomile mrtvih, ali nešto takvo ovdje vjerojatno još nisu očekivali...

Ušao sam u stanicu i javio da je transport prošao.

Savjetnik Zednicek stajao je kraj prozora.

- To putuje naša nada. Naša omladina. Da se bori za Slobodnu Evropu. A što vi ovdje radite? Udarate žigove telegrafistkinjama na stražnjice! - rekao je i ponovo prišao stolu, pogledao fotografije, a zatim ih odbacio.

- Naravno - rekao je - stvar je crkla, nema povrede slobode ličnosti... ali postoji akt sramoćenja njemačkog državnog jezika! - Ustao je i udario šakom o stol. - Polovica pečata sastavljena je od

njemačkih riječi! A to je svetogrđe!

Izišao sam na peron i dao znak za slobodan prolaz sanitetskom vlaku koji se vraćao s fronta, kompozicija brzog vlaka pretvorena u bolnicu. A na toj bolnici, koju sam promatrao, najčudnija stvar bile su ljudske oči, oči ranjenih vojnika, kao da su ondje na fronti ti bolovi, bolovi koje su zadali drugima i koje su drugi opet zadali njima, kao da su ti bolovi načinili od njih druge ljude, ovi Nijemci bili su simpatičniji nego oni koji su putovali u suprotnom smjeru, svi su gledali kroz prozore u dosadni predio tako pažljivo i djetinjasto kao da se voze kroz sam raj, kao da je naša mala stanica draguljarnica, gledali su kao što je prometnik Hubička gledao u nebo. S istim takvim zanimanjem gledali su ti žuti bolesnici i mene, neki su samo malo nakrenuli glavu, drugi su se morali pridići držeći se za rukohvat obješen o strop vagona, treće su opet pridržavale sestre, i bolnica se kotrljala kući, same bijele postelje ukrašene stegnutim žutim šakama, žutim licima i dječjim očima. Posljednji vagon te sanitetske kompozicije bio je otvoreni vagon u kojem su dvojica bolničara upravo svlačila bolnički haljetak s mrtvaca, koga su nakon toga bacili na gomilu ukočenih leševa, vojnika koji su pomrli putem... a onda je sanitetski vlak nestao u daljini, crvena svjetiljka na posljednjem vagonu svjetlucala je, žmirkala, njihala se i škriputala.

- Najplemenitija krv žrtvuje živote za vas - govorio je savjetnik Zednicek stojeći kraj prozora. - Jeste li vidjeh ovaj bolnički vlak? A vi ovdje radite ovakve stvari! Ali sad smo završili! Zaključak, gospodine šefe, pišite! Disciplinski postupak protiv prometnika Hubičke Ladislava.

Odmahnuo je rukom, izišao na peron i dao znak da priđe motorna drezina. Zdeňka je sjela u drezinu pored prometnog kontrolora.

Najavio sam odlazak motorne drezine. I dao znak za polazak.

- Znete li što su Česi? - rekao je savjetnik Zednicek. - To su zvijeri koje se smiju!

I motorna drezina je krenula pored izrešetanog vlaka na petom kolosijeku, savjetnik Zednicek je promatrao otkinute krovove i rupe od mitraljeskih zrna. Gospodin šef stanice popeo se na prvi kat i tu urlao i udarao stolicom o pod da je u prometnom uredu otpadala žbuka sa stropa. Kroz zračnjak je dopirala njegova dreka.

- Močvara nemorala! Stari grad Sodoma! Prostitucija se pod

zaštitom policije povlači u kavane, restorane i kancelarije! Muž natjerao ženu da se bavi prostitucijom! Prijetio je da će, ako ne izađe na pločnik, njena sinčića prepiliti. Zbacivanje parožaka! Otresanje paperja! Bilo bi bolje da Bog zatrubi za posljednji sud i učini svemu kraj!

Onda je ponovo hodao po kuhinji udarajući nogama da mi dolje osjetimo koliko pati zbog nas. Tek nakon jedan sat sišao je u svoju kancelariju. U paradnoj uniformi. U međuvremenu su na utovarenu rampu vukli posljednjeg bika kojeg su dovezli kamionom, i njega je djevojka namamila mesarima čak u kamion; kad su krenuli, bik se počeo otimati, i mesar je rekao pomoćniku: - Čuj, Bohouše, to kopile će nam polomiti stranice, evo ti nož i probodi mu oči! - A pomoćnik Bohouš, koji je sve to kasnije pričao u našem uredu, okrenuo se, provukao ruku kroz prozorčić na kabini i sa dva pokreta probo biku oči. - A bik je nakon toga bio miran ko janje - pričao je u kancelariji pomoćnik Bohouš. - He-he-he, vjerojatno nije više htio da ima posla s ovim svijetom. - Kad su nakupci zalupili vrata za ovim posljednjim bikom, gospodin šef se probudio. Po opšivnici prozora vrzli su se njegovi golubovi, gukali i klanjali mu se, ali gospodin šef ih je samo mrko gledao, vrtio glavom, zavlacio prst pod ovratnik, a onda se opet zamislio i sjedio žalostan i sve žalosniji. Otvorio je ormar i zagledao se u svoju najnoviju uniformu, koju još nikad nije obukao, na kojoj je već bila izvezena jedna jedina zlatna zvijezda, opšivena zlatnom trakom i zlatnim nitima od onog istog materijala od kakvih su se vezle generalske lipove grančice.

Nije se mogao suzdržati, potrčao je kroz prometni ured, popeo se na kat, u kuhinju, i za svaki slučaj nekoliko puta viknuo u zračnjak:

- Inspektorski vijenac otišao je u guzicu!

A kasnije, kad su svi putnički vlakovi otišli, prometnik Hubička opet je stajao na peronu i gledao u plavičasto pretproljetno nebo i sigurno je na njemu opet vidio ono što mu je pronijelo slavu po cijelom području direkcije Hradec Králové, sigurno je opet vidio onaj film, kako na tom ogromnom modrom platnu leži telegrafistkinja a on joj zadiže suknju i uzima jedan po jedan pečat, svaki velik kao crkveni toranj, i otiskuje te pečate u meko meso oko njene stražnjice. Ali odjednom, kao da je nešto odlučio, naglo se okrenuo i u kabini, u kojoj su se nalazile poluge i ručice semafora, skretnica i raznih

signala, šapnuo mi je:

- Miloše, sutra smo u noćnoj opet zajedno... a kroz našu stanicu proći će teretnjak sa dvadeset osam vagona municije, sve to vuku u otvorenim vagonima, kroz našu stanicu proći će u dva poslije ponoći. Između naše i susjedne stanice nema ni brda ni naselja... čitav taj vlak mogao bi odletjeti lijepo u svemir...

- Svakako, gospodine prometniče, svakako, ali čime?

- Sve ćemo na vrijeme dobiti...

- Gdje je sad taj vlak?

- Sutra kreće iz Třebiča.

- Sad ćemo mi strogo kontrolirati vojni transport, je l'da? - nasmijao sam se, a u kabini se na trenutak smračilo. To je jato poljskih risova proletjelo ispred prozora.

Iz dvorca je stigla vijest da je gospodin šef stanice pozvan na večeru kod grofa Kinskog i da će u sedam sati doći po njega konjušar. Svukao sam zastore za zamračenje i upalio svjetlo u prometnom uredu, a u kancelariji gospodina šefa, iako je i tu bila uvedena struja, upalio sam petrolejku s okruglim fitiljem i zelenim sjenilom. S prometnikom Hubičkom izlazio sam pred vlakove koji su prolazili kroz našu stanicu i davao im znake zelenom svjetiljkom. Gospodin šef odnio je u kancelariju onu svoju barunsku munduru - sive hlače, lovački kaputić i švarcemberški šeširić sa tetrijebovim perjem. Ostavio je otvorena vrata prema prometnom uredu, dotjerivao se i bio sretan što ga možemo gledati.

Poljskim putom od dvorca jahao je konjušar na bijelom konju vodeći pored sebe drugog bijelca. Na nebu su svjetlucale zvijezde, noć je bila svijetla. Smrznuti snijeg počeo je škripati i pucketati pod cipelama. Zelena svjetiljka u kancelariji gospodina šefa tiho je šištala dok se gospodin šef pažljivo promatrao u ogledalu. Već je bio u gali, s rukavicama od jelenje kože i švarcemberškim šeširićem. Svjetiljka je bacala na strop bijeli krug oko kojeg su se širili sve veći krugovi, kao rebra kostura. Kad sam o praznicima odlazio baki, na stolu je svijetlila ista takva petrolejka i volio sam uvečer ležati u krevetu i gledati strop, u sjene oko bijelog kružića iznad svjetiljke, i ma iz kojeg kuta ih promatrao, stalno sam vidio na stropu kostur, pa i kad sam pokrio oči perinom, još sam vidio strop i kostur na njemu.

Jednom sam tako gledao u strop, a baka je u pregači donijela drva i tresnula ih o pod ispred peći. - Kosturu su otpale noge! - uzviknuo sam.

Na peron je izjahao konjušar na bijelom konju, vodeći osedlanog bijelca. Ti konji bili su tako bijeli da su zračili svjetlo kao grm jasmína u ljetnoj noći. Gospodin šef izišao je iz kancelarije, konjušar je skočio s konja i pomogao gospodinu šefu da uzjaše. Gospodin šef je pritegao uzde, otkasao do golubinjaka i uzviknuo: - Samo vi mirno spavajte! Opet ću vam se vratiti. Šef će opet doći! Samo vi pajkíte, dječice moja!

A poljski risovi su gukali, udarali krilima po mreži na spuštenim vratašcima, a gospodin šef je odjahao, i konjušar za njim kao počasna pratnja. Prešli su preko pruge i dva bijelca kasala su sad tvrdim poljskim putom, čuo se topot kopita, ali konji su se stopili sa snježnom ravnicom tako da je bilo smiješno gledati kako gospodin šef i konjušar u tamnim odijelima sjede, reklo bi se, u zraku.

Prometnik Hubička je izvukao grafikone voznog reda, složene na polici kao platno ili svila, raširio vozni red, nagnuo se nad njega i olovkom počeo pratiti trasu.

Odgurnuo sam zeleni zastor i počeo prodavati karte, iz sumraka u čekaonici izronili su putnici, kupovali karte i ponovo se vraćali u tamne kutove, nije im se dalo izlaziti na mrazni zrak, po prometnikovu držanju odgonetali su da li se putnički vlak približava, ja sam se ponekad pakosno našalio s putnicima, mada je putnički imao pola sata zakašnjenja, obukao bih se, zadigao ovratnik i izišao na peron, kao da izlazim pred njihov vlak, a putnici bi nagnuli za mnom, ali bih samo malo prošetao, ostavio svjetiljku kraj kolosijeka i opet se vratio u toplu kancelariju, a putnici, pošto bi se rashladili, vraćali bi se u čekaonicu i, sjedeći pored peći, neprijateljski me promatrali. I gospodin šef stanice ponekad je iskorištavao noćne sjene i zamačenje pa je oblačio gumene kaljače i po noći obilazio stanicu da vidi što rade prometnici. Ah, mene je jednom poslije ponoći uhvatio kako spavam. Sjedio sam na stolici s glavom na grudima i spavao dok je gospodin šef stajao na ogradi ispred blagajne u čekaonici i odozgo me promatrao preko zelene zavjese, a onda je tiho, u gumenim kaljačama, izašao na peron, polako otvorio vrata, neko vrijeme stajao iznad mene i gustirao, a onda me uhvatio

za rame i prodrmao, a ja sam bunovan kakav sam bio, mislio da sam kod kuće i da je jutro, pa sam upitao: - Koliko je sati, tata? - A gopodin šef je dreknuo: - Ja sam šef stanice a ne tata! U službi smo! Tata! - Onda je o tome poslao izvještaj u Hradec i na prvog sam dobio crvenu cedulju.

Putnički vlak ulazio je u stanicu, izišao sam na peron, putnici su nagrnuli iz čekaonice, a vlak se polako približavao, na drugom vagonu stajala je na papučici Máša, bijeli ovratnik joj je svijetlio u noći, na grudima joj je visjela službena svjetiljka, oko ruke na remenčiću kondukterska kliješta, kao uvijek, i kad smo onda bojili onu ogradu oko radionica, uvijek je bila čista i uredna, i poslije smjene kao da je upravo došla na posao. Kad je ispružila nožicu da skoči sa stepenice vidio sam da ima crne cipelice i bijele čarape, na obrazima su joj blistale jamice, a lice joj je u modroj noći svijetlilo kao da je čas prije toga uglom ručnika oprala svoje male uši. Pružila mi je jabuku pa sam u jednoj ruci držao svjetiljku a u drugoj jabuku, Máša se priljubila uz mene, zagrlila me, bila je snažnija od mene, a lice joj je mirisalo na mlijeko, privila se uz mene tako da me je uljna svjetiljka grijala po grudima, plamen mi je prodirao do srca, i šaptala mi je:

- Miloše, Miloše, koliko te volim, koliko volim, a za sve ono što je bilo kriva sam ja, raspitala sam se kod djevojaka kako se to radi, pitala sam one starije, sigurno će opet biti sve u redu, ja sad već znam kako se to radi... znaš?

Odmakla se, izvukla iz džepa vozni red, otvorila ga i pružila mi fotografiju koju još nikad nisam vidio, među prstima sam osjećao da je sva izlizana... bila je to moja fotografija koju sam joj dao onda kad smo premazivali crvenom bojom onu ogradu, fotografija dječaka u bijelom mornarskom odijelu, okrenuo sam fotografiju a na njoj je bila nalijepljena druga fotografija, odmah sam poznao tko je to, na mene prilijepljen, bila je to dječja fotografija Máše, u mornarskoj bundici, obje fotografije bile se obrezane u ovalni oblik.

- Miloše, kad ćeš doći k nama, kada? - upitala je.

- Prekosutra, ako želiš - promućao sam.

Ah već sam morao dati znak »Ve devet«, kondukteri na svoja mjesta, i kondukterke su mi podignutom svjetiljkom dale znak da je sve spremno, podigao sam zelenu svjetiljku i vlak je krenuo, a Máša

se ponovo privila uz mene kao one naše dvije dječje fotografije da ostanu čvrsto jedna uz drugu, poljubila me je a onda se uhvatila za željezni rukohvat i skočila na stepenicu vagona, na grudima joj je plavo svjetlucala službena svjetiljka, a ja sam stajao, potpuno uzet, jer sam osjećao da sam pravi muškarac, mogao sam i da se uvjerim u to, čak sam sam i opipao, da, bio sam muškarac, kako se to samo može dogoditi, ono što se dogodilo meni, da upravo kad je trebalo da s Mášom doživim ono, odjednom uvenem kao ljiljan. Posljednji put kad sam je vidio, došla je u bolnicu da me obiđe, nagnula se nad moj krevet, imala je plavi ogrtač sa srebrnim dugmetima, kad se taj ogrtač nadvio nad mene, ta srebrna dugmad svjetlucala su kao svjetiljke na mostu, poljubila me, ali prije toga ispala joj je iz džepa na prsima crna službena pištaljka i udarila me po zubima, a onda je sjela na krevet i na moju ruku u zavojima, ali je ubrzo morala otići, neki pacijent se probudio iz narkoze i pokušao ustati, ali bio je vezan i samo je vikao: - Makso, oslobodi taj upravljač, oslobodi ga, Makso! - Izvukao je jednu ruku iz veza, posegnuo pod krevet, dohvatio staklenu gusku i strahovitom snagom je bacio, guska je preletjela preko čitave prostorije i razbila se o zid ispod kojeg sam ja ležao, raspršena mokraća poprskala je Mášu, odlazila je a u kosi su joj blistale kapljice, s vrata mi je poslala poljubac i tek tada sam pogledao u nju, a kasnije, kad sam izišao iz bolnice, osvrtao sam se, ali nitko nije došao da me dočeka, tog dana bio sam tužan jer je pored mene ležala petnaestgodišnja djevojčica, našla je u ormaru poklon koji su joj spremili roditelji, bile su to valjenke, nije odoljela iskušenju, obukla ih je i poslala s njima u Prag, ali ondje među stijenama, kod Satalica, vlak se sudario s drugim putničkim vlakom, i klupe u odjeljku, sudarivši se, odsjekle su djevojčici noge; kad se probudila iz narkoze, vikala je samo: - Vratite valjenke u ormar, moje valjenke... - Vraćao sam se sam iz bolnice i kad sam se ogledao u izlozima, nisam se mogao prepoznati, tražio sam svoje lice ali ga nije bilo, kao da sam se pretvorio u nekog drugog... iako sam stajao sam pred izlogom, gotovo sam njušio samog sebe a ipak sam mislio da je to netko drugi, iako sam podigao ruku, a onaj u staklu također je podigao ruku, podigao sam i drugu a onaj je učinio isto, gledam a pored ograde stoji zidar, ogromna ljudeskara u bijelom odijelu, sav uprskan i ulijepljen vapnom, na kaldrmi leži aparat za gašenje

požara tipa minimax, a zidar gleda u mene i među prstima mota cigaretu a onda je stavlja u usta, pali šibicu, okreće je u čašu načinjenu od dlanova, naginje se i pripaljuje cigaretu, ali stalno gleda u mene kao da su među nama vrata hotelske sobe u Bystřici kraj Benešova, poluotvorena vrata kroz koja s jedne strane provirujem ja, a s druge strane onaj zidar... osjećao sam se, tada, kao da se netko s druge strane vrata hvata za kvaku kad i ja. I tada sam znao da je onaj divovski stari zidar, u odijelu bijelom od vapna, da je to sam Bog, preobučen... Kroz stanicu je prošlo nekoliko teretnih vlakova, onda jedan putnički, kroz pritvorena vrata službenih kola probijale su zrake svjetlosti kao što djevojkama na kupalištu kroz nogavice kostima proviruju dlačice, ložači su lopatama ubacivali pod kotlove ugljen, svjetlost je prskala u noć i tijelo ložača u pokretu bacalo je pokretnu sjenu na zid tendera, ulazni i izlazni signali naizmjenično su svijetlili crveno i zeleno, svjetlosni signali na skretnicama davali su bijele znake - uski uspravni pravokutnik za skretnicu postavljenu pravo, položeni pravokutnik kao znak da je skretnica prebačena za skretanje, a ondje na kraju slijepog kolosijeka kod liverpoola gori čitavu noć svjetloplava svjetiljka, sa semafora na daljinu odjekuje tresak ramena pri promjeni svjetlosti, u kancelariji kuckaju aparati, i s vremena na vrijeme tiho zazvoni telefon kad se greškom priključi, u bloku štekću poluge pri otvaranju i zatvaranju prolaza, a usred sveg tog cvrkutanja gospodin prometnik Hubička šeta gore-dolje, ispunjen brigama za onaj njegov strogo kontrolirani vlak koji poslije ponoći treba da doveze dvadeset vagona municije, prati taj vlak na dijagramu i onda osluškuje, gleda na peron iz tame u tamu, zaviruje i u čekaonicu dok ja razmišljam o Máši, sav pretrnuo od pomisli kako će biti kad ponovo dođe do onoga? Sad sam i ja stajao na peronu, i ja sam gledao u noćno nebo i na njemu vidio svoj film, položio sam Mášu preko cijelog neba kao gospodin prometnik Hubička Zdeňku na telegrafski stol, i svlačio s nje komad po komad rublja, ali kad je Máša na nebu ostala sasvim gola nisam znao što dalje! Znao sam ali nisam imao iskustva jer još nikad nisam bio u ženi, osim u maminu truhu, ali toga se nisam sjećao...

Onda sam čuo kako žena našeg šefa stanice silazi niz stepenice noseći u jednoj ruci svijeću a u drugoj lonac sa valjušcima, i kako ulazi u podrum iz kojeg je odjeknulo prestrašeno gakanje guske.

Stajao sam na peronu i kroz četvrtasti prozorčić gledao u podrum, gospođa šefovica praćena svojom sjenom sagnula se, iz lonca uzela valjušak, otvorila guski kljun, gurnula valjušak u kljun i, držeći kljun kao nožić za sklapanje, prstima tiskala guski valjušak kroz grlo u želudac. Onda je zamočila u vodu sljedeći valjušak i nastavila kljukati gusku koja se opirala.

- Odmah ću se vratiti, preuzmite službu na trenutak - rekao sam prometniku. - Samo da nešto obavim.

Dodirujući rukom zid, oprezno sam spuštao nogu sa stepenice na stepenicu dok nisam sišao niz zavojito stubište i tiho otvorio podrumaska vrata.

- Gospođo šefovice, nemojte se uplašiti, to sam ja, Miloš - rekao sam.

- Tko je? - uplašila se i ostala nepomično stajati s valjuškom u ruci. Svjetlost svijeće koja je gorjela iza nje probijala se kroz njenu sijedu kosu i vidio sam njeno izmučeno lice, bila je prava Pepeljuga dok se gospodin šef igrao baruna Lánskog od Ruže.

- Ja sam, Miloš - rekao sam - gospođo šefovice, došao sam da vas zamolim za jedan savjet, ukratko, prekosutra idem k mojoj djevojci, Máši, onoj kondukterki, znate? A ona će od mene sigurno tražiti... znate već što.

- Ne znam - promucala je gospođa šefovica, sagnula se, nakvasila valjušak i raširila guski kljun.

- Ma sigurno znate - rekao sam - nemojte se praviti da ne znate, došao sam k vama po savjet... ja sam, ukratko, uvijek muškarac, ali kad to treba i da dokažem, da sam stvarno muškarac, onda više nisam muškarac. Prema knjizi, patim od ejaculatio praecox, znate?

- Ne znam - rekla je gospođa šefovica i opet zamočila valjušak u vodu.

- Ma sigurno znate - rekao sam - evo, recimo, sad da se zamislim... evo, molim, sad sam muškarac... opipajte.

- Majko božja - šapnula je gospođa šefovica - ja sam već, gospodine Miloše, zašla u klimakterij...

- U što?

- U klimakterij, ali to je užasno - stresla se gospođa šefovica i prevrnula lonac sa valjušcima.

Kleknuo sam i počeo skupljati valjuške, gospođa šefovica ih je

ponovo skupljala, a ja sam joj uz put pričao zašto sam rezao vene na rukama, zato što sam onda u ateljeu strica Nonemana, u ateljeu »Gotovo za pet minuta«, svršio prije nego što sam i počeo. Gospođa šefovica je šutjela držeći gusku za kljun.

- Opijajte, gospođo šefovice - rekao sam.

- Opijat ću, Miloše - rekla je i nagnula se, skupa sa svojom sjenom na zidu, i ugasila svijeću.

- Pa, jesam li muškarac? - upitao sam.

- Jeste, Miloše - rekla je.

- E pa, dobro gospođo šefovice, a što dalje? Da li biste vi htjeli da me poučite? Lijepo vas molim... ondje u ludnici rekao mi je doktor Brabec da bi trebalo da uhvatim malo prakse s nekom malo starijom damom...

- Ali, gospodine Miloše, ja sam već zašla u klimakterij, ja više neću ništa da imam s tim stvarima, zaista vas razumijem, da sam malo mlađa, Majko Božja, što je sve vas u ovoj stanici spopalo? Prometnik Hubička s onim pečatima, a sad vi s tom praksom... ali prekosutra će sve ići kako treba, vidjet ćete, muškarac ste i te kakav muškarac...

Kroz podrumsko okno vidio sam kako na peron izlazi gospodin prometnik Hubička, kako stojeći raskoračen gleda u nebo, i znao sam da se sada po tom nebu više ne proteže Zdeňka, da ne napinje stražnjicu preko čitavog svoda nego da se po nebu tiho kreće teretni vlak dvadeset osam vagona, koji odjednom nestaju i u zrak se diže ogroman oblak, stalno se širi i raste, kao kule na nebu pred ljetnu oluju, i još više...

- Ljutite li se na mene, gospođo šefovice? - upitao sam.

- Ne ljutim, Miloše, sve je to tako ljudski... - rekla je.

Pridržavajući se za zid, teško se penjala sa stepenice na stepenicu, na prvi kat, a onda je hodala po kuhinji i sobi tamo-amo, kao što je hodao gospodin šef kad nije nikako smogao hrabrosti da nam kaže u oči ono što ima protiv nas, i kad je zbog toga sve istresao u zračnjak, a zatim silazio u ured smiren i očišćen jer se, ako se ne bi izvikao, u zračnjak, morao izderati na svoju ženu govoreći joj užasne stvari, sve što je prljavo bilo u njemu, sve joj je izgovorio, i nakon nekoliko trenutaka nije više ni za što znao tako da nikad nije morao rezati vene kao ja, niti je morao povaliti telegrafistkinju i otisnuti joj pečat na stražnjicu, bio sam sasvim siguran da gospodin šef ne može

poludjeti, takva duševna higijena je za njega bilo sve što je izgovorio u zračnjak, a ostatak svojoj ženi koja je točno znala kad treba da ga tresne po njušci mokrom krpom ili da mu uzvрати prostačkom rečenicom, koja ga je obarala kao i onaj kvartalni šamar, i probudila ga.

A gospodin prometnik Hubička, što se ponoć više približavala, postajao je sve nemirniji, pljučkao je, zastajao i stalno osluškivao. Vidio sam da neprestano očekuje da se otvore vrata i kroz njih pomoli ruka koja će mu pružiti neku poruku ili paketić.

Kad je sat gospodina šefa odbio dvanaest, rekao sam:

- Taj sat zaista divno odbija!

Vrata su se otvorila kao od propuha i ušla je mlada žena u raskopčanom hubertusu tako da se vidjela tirolska bluza izvezena zelenim hrastovim lišćem i žirevima. Primijetio sam i sivu suknju, bijele vunene čarape, polucipele s isplaženim jezikom. Bila je obučena kao naš gospodin šef, samo ženski.

U ruci je nosila paketić vezan uzicom.

- *Bitte* - rekla je - *ich muss nach Kersko*.^{8}

- Kersko - rekao sam - morat ćete pričekati do jutra, to je preko rijeke.

- *Aber ich muss nach Kersko* - inzistirala je.

- To je prilično daleko. Koga imate ondje? - upitao sam.

- *Ich habe einen Freund* - nasmijala se i uprla u mene prst. - *Sie sind Herr Fahrdienstleiter?*^{9}

- Ama kakvi, ovdje ovaj... - rekao sam.

- Vi ste gospodin prometnik Hubička? - upitala je.

- Ja - rekao je.

- A ovaj ovdje? - pokazala je na mene.

- *Mein Freund*^{10} - odgovorio je prometnik.

- Miloš Hrma - predstavio sam se.

- Viktoria Freie - naklonila se i pružila nam ruku.

- Viktoria Freie? - začudio se Hubička.

A ja sam znao da je to ona vijest, shvatio sam to, znao sam da je to Viktoria Freie, ona ruka koja donosi poruku i vijest, ali ta vijest kao da nije obradovala prometnika Hubičku, samo je još primjetnije problijedio, ta pojava potpuno ga je izbacila iz takta, vidjelo se da u njemu nema ni traga želje, da nije ni pogledao kakvu stražnjicu i

grudi ima ta lijepa žena, onako kako je inače žene naprosto svlačio pogledom. A ova Tirolka, kako sam je ja vidio, bila je istovremeno i sisara i dupetara. Izišao sam na peron i dao signal teretnom vlaku da prođe, poškropio ga zelenom svjetlošću. Nakon toga, kad sam se vratio u ured da susjednoj stanici javim vrijeme prolaska teretnog vlaka kroz našu stanicu, paketića više nije bilo. Viktorija je zijevala, protezala se i stalno me pogledavala, a ja sam odjednom osjetio neko čudno povjerenje u nju tako da sam, kad je rekla da bi rado jedan sat odrijemala, otvorio vrata kancelarije gospodina šefa, kao što je to u Dobrovicama uradio gospodin prometnik Hubička, onda kad je potrgao onaj kanape od voštanog platna, a ona je ušla, donio sam svoj ogrtač i prostro ga na kanape, zeleno sjenilo bacalo je nježnu svjetlost, čuo sam kako u golubinjaku golubovi ne miruju, kako su nemirni, čak više nego kad je gospodin šef odlazio, kao da se u golubinjak uvukla kuna ili lasica, uplašeno su gukali i lepršali krilima.

- Zovem se Miloš Hrma - promučao sam - znate, ja sam rezao vene, jer navodno patim od ejaculatio praecox. Ali to nije istina. Ja sam, doduše, uvenuio s mojom djevojkom kao ljiljan, ali, među nama rečeno, pravi sam muškarac...

- Vi još niste imali ženu? - začudila se Viktorija.

- Nisam, samo sam pokušao, i zato vas molim da me posavjetujete...

- Zaista nikad niste imali ženu? - čudila se sve više.

- Nikad, zato što Mášu, kad se zavukla k meni kod strica Nonemana u Karlinu, Máša je, doduše, ležala sa mnom, ali ništa nisam uradio jer sam, kao što sam vam rekao, uvenuio kao ljiljan...

- I tako vi zaista nikad niste imali ženu - rekla je i nasmijala se, imala je jamice na obrazima kao Máša, a oči su joj se ovlažile, kao da je ugledala neku sreću ili našla neku dragocjenu stvar, počela mi je prstima prebirati po kosi, kao da sam klavir, a onda je pogledala u zatvorena vrata prema prometnom uredu, nagnula se preko stola, skratila fitilj i ugasila snažnim dahom svjetiljku, napipala me u mraku i gurnula prema kanapeu gospodina šefa, legla i povukla me na sebe, a nakon toga je tako nježno postupala sa mnom kao kad sam bio mali i mama me oblačila ih svlačila, dopustila mi je da joj pomognem da zadigne suknju, a onda sam osjećao kako podiže i širi

noge, spuštajući svoje tirolske cipele na kanape gospodina šefa, a zatim sam se našao sasvim slijepljen s Viktorijom, kao što je moja slika u mornarskom odijelu bila slijepljena s Mášinom, i preplavila me svjetlost koja je postajala sve jača, stalno sam se kretao nekamo u vis, zemlja je podrhtavala, odjeknuo je tresak i grmljavina, imao sam osjećaj da ne izvire ni iz mojeg ni iz Viktorijina tijela već da dopire odnekud izvana, da se čitava zgrada trese iz temelja, okna zveče, čuo sam kako u čast ovog mog slavnog i uspješnog ulaska u život zvone telefoni, kako telegrafi sami od sebe otkucavaju Morzeove znake kao što se u prometnim uredima događa za vrijeme oluja, činilo mi se da i golubovi gospodina šefa svi složno guču, da se čak i horizont podiže i bukti u plamenu, sad se stanična zgrada ponovo zatresla, malo se pomakla u temeljima... A onda sam osjetio kako se Viktorijino tijelo izvija u luk, čuo sam kako se njene okovane cipele zarivaju u voštano platno kanapea, čuo sam kako se platno dere, para i trga, a odnekud od nokata na rukama i nogama kreće prema mom mozgu trijumfalni grč, sve je odjednom postalo bijelo, onda sivo i konačno smeđe, kao da se hladi vruća voda, u leđima sam osjetio neki ugodan bol kao da mi je u njih netko zabio zidarsku klamfu.

Otvorio sam oči, Viktoria mi je još prebiralala prstima po kosi i burno disala. Kroz poluotvoreni prozor vidio sam kako se na horizontu razlijeva crvena i jantarna boja dalekog požara i kao da povremeno sijeva. Golubovi gospodina šefa prestrašeno su gukali, pokušavali da polete, udarali u zidove i strop golubinjaka, padali na zemlju i uplašeno mlatarali krilima.

Viktoria Freie se uspravila i oslušivala! Popravila je kosu i rekla:

- Neki strašan zračni napad.

Otvorio sam prozor i povukao zastor za zamračenje koji mi se oteo i s treskom odletio uvis. Daleko iza brda izbijale su stalno nove erupcije plamena, horizont je bio sav rumen i kao pomaknut nekamo iza brda, u centar neke nesreće.

- To će po svoj prilici biti Dresden - rekla je, ustala i počela se češkati, a češalj je kroz kosu ispuštao neki čudan zvuk. Sjetio sam se njena elastičnog tijela i odjednom kao da sam ga vidio kako leti na trapezu.

- Što ste po zanimanju? - upitao sam.

- Artistkinja - rekla je povlačeći, nagnute glave, češalj kroz gustu

kosu. - Prije rata smo imali »Šarenu paletu zračnih atrakcija«.

Sjeo sam na kanape i tiho opipao platno. Presvlaka je bila uzduž rastrgana napola. Morska trava je ispadala. Kroz stanicu je prolazio teretni vlak bacajući iskre iz dimnjaka. Viktoria je stajala na prozoru i češljala te iskre iz kose. A onda sam na poljskom putu prema crvenom horizontu ugledao dva jahača.

Ustao sam i prvi put u životu osjetio savršen mir.

- Hvala vam - rekao sam.

- Hvala i vama - rekla je, podigla svoj hubertus, ušla u prometni ured i pogledala na sat. Odmahnula je. Zavukla je ruku pod bluzu i namjestila dojku u prslučić. Zatim je izašla na peron gdje je raskoračen stajao prometnik Hubička i gledao u nebo. Izmijenjali su tiho nekoliko riječi, a onda se vratila i rekla:

- *Und jetzt muss ich wirklich nach Kersko!*^{11}

Nasmijala se i krenula pored šefova vrta i dalje kroz aleju lipa dok nije nestala između kuća.

Kad je gospodin šef dojahao, skočio je lako sa svog bijelog konja i bacio uzde konjušaru, koji je podbo svog konja i otkasao natrag.

Šef je otišao ravno pred golubinjak i uzviknuo:

- Mili moji majski mačići, čega se toliko plašite? Tko mi vas je dirao? Dječice moja krilata! Gospodin šef vam se već vratio! Zdravo! Zdravo!

Nakon toga je veselo ušao u prometni ured, sjeo naopako na stolicu i rekao:

- Hubička, gospodin grof vam šalje svoje pozdrave. Baron Betmann Holweg donio je one Zdeňkine fotografije. Čitavo je plemstvo oduševljeno i želi da vas vidi. Gospodin grof vam, Hubička, osobno poručuje da vam zavidi, da se on nečeg takvog nikad ne bi sjetio. Poziva vas da iduće sedmice dođete k njemu u zamak. Ja sam morao okupljenom društvu za stolom podnijeti referat o tome kako se sve to odigralo...

Ustao je kad je telegraf pozvao našu stanicu.

Bahnhofssperre Dresden, Pirna, Bautzen...

Gospodin šef stanice izišao je na peron i uzviknuo prema obojenom horizontu, odakle je još dopirala grmljavina:

- Nije trebalo da se upuštate u rat sa cijelim svijetom!

Prometnik Hubička upalio je svjetiljku sa sjenilom koja je stajala na

telegrafskom stolu, otvorio knjigu brzojava privukavši je do sama ruba stola i dao mi znak da priđem, kao da želi da mi pokaže neku važnu obavijest, ali ja sam odmah znao da se radi o nečem sasvim drugom. Prometnik je bio zabrinut i, kad mi je olovkom pokazivao nešto u knjizi, vrh olovke mu se tresao i šarao po papiru kao kardiograf. Oprezno je otvorio ladicu i ja sam, praveći se da gledam u posljednji red, zavirio unutra. U prometnom uredu jedino osvjetljenje davao je stožac svjetlosti stolne lampe; na dnu ladice blistao je revolver i pored njega neki predmet sličan džepnoj bateriji, samo što je umjesto stakla imao nešto kao sat što je tiho kucalo.

- Miloše - rekao je šapatom prometnik pokazujući i podvlačeći obavijest u knjizi - Miloše, bit će najbolje stati na peron i ubaciti stvar u jedan od srednjih vagona. Dat ćemo vlaku signal »stoj« i u posljednji trenutak zeleno... tako ćemo ga usporiti.

- Upravo tako - rekao sam, ali sam osjećao da bi nas kroz svaki prozor čekaonice, kroz svaki procijep na zamračenju, iz svakog kuta mogle pratiti nečije radoznale oči. Zato sam uzeo olovku i, također podcrtavajući vijesti u knjizi telegrama, šapnuo:

- Ali sjećate li se kad nam je palo rame semafora? Kad je prolazila ona brza raketa? Znao što? Učinit ću opet isto. Popet ću se na semafor i odozgo, ovako ću se nagnuti i ubacit ću taj pakleni stroj u srednji vagon, a onda ću opet sići i promatrat ćemo što će se dogoditi... Gdje je taj naš strogo kontrolirani transport?

- Prošao je Podebrady, za pola sata je ovdje - zafrktao je prometnik, trbuhom zatvorio ladicu i bez ikakva razloga potpisao se na jednoj strani knjige. - Ne plašiš se?

- Ne, nikad nisam bio tako miran... ali, - rekao sam - muškarac sam, muškarac isto kao i vi, gospodine prometniče, muškarac sam i to je divno, sve je spalo s mene, ovako... - Uzeo sam duge škare sa stola i škljocnuo njima u zraku. - Ovako sam se odsjekao od prošlosti - nasmijao sam se i podigao slušalicu telefona.

- Brzi vlak-raketa - rekao sam i javio: - Postavite skretnice za raketu, broj pedeset tri šezdeset jedan - a zatim sam izvukao iz bloka ključ i izašao u noć. Po horizontu se još vukla velika mrlja, kao da je na tom mjestu upravo zašlo sunce. Lakim pokretom prebacio sam polugu semafora i prilaznog signala. Glava mi još nikad nije bila tako bistra, stalno sam imao osjećaj kao da me je u djetinjstvu

milovala majka da mi razbije ružne snove. A gospodin prometnik Hubička šetao je po kancelariji, gledao je u pod, nije pošao čak ni da pogleda u nebo, unaprijed sam, kao i on, bio svjestan odgovornosti - da li će stvar uspjeti? A ako sve dobro ispadne, što onda? Ali nisam mislio na to, neću da kažem da nisam mislio do kraja, o svemu sam mislio, ali me to više nije zanimalo, samo sam se koncentrirao na to da sa semafora spustim stvar ravno u vagon, da čitav vlak odleti u zrak, ništa drugo nisam želio, ništa drugo nisam vidio na nebu, samo onaj oblak koji se penje i usisava u sebe ostatke vagona, tračnica i pragova, mislio sam kako je već odavno trebalo na to da mislim, ako ni zbog čega a ono zato što su mi pregazili djeda koji im se sam suprotstavio, sam protiv cijelog armijskog korpusa, ispruženih ruku i sa hipnotizerskom mišlju da se Nijemci okrenu i vrate tamo odakle su došli. Ipak, iako je djedova glava ostala zaglavljena među tenkovskim gusjenicama, djedov duh potiskivao je jedan armijski korpus za drugim, tenk za tenkom, vojnika za vojnikom, natrag u srce Njemačke, tamo odakle su krenuli i kamo su ih sad vraćale ruske armije... Ali sam bio zaboravio djeda jer, da sam ga se sjetio prije, mogao sam pokušati i neke druge stvari. Za dvadeset minuta stići će moj vlak natovaren municijom i pružit će mi se mogućnost da izvršim veliku stvar, jer više nisam uveli ljljan.

Nikad ne bih pomislio da bi se u meni mogla naći takva snaga, isto kao što ne bih nikad pomislio da će prometnik Hubička postajati sve zabrinutiji, da više neće biti kadar ni da šeta već da će samo stajati raskoračen iznad bloka i iščekivati da telefon najavi taj, s naše strane tako strogo kontrolirani vlak.

Ušao sam u ured, otvorio ladicu, gurnuo u džep ogrtača onaj pakleni stroj, prometnik Hubička me zaklanjao svojim tijelom. Revolver sam gurnuo u drugi džep, a onda sam prošao prstima niz redove telegrafskih obavijesti, potpisao se, vratio olovku u ladicu.

Gospodin prometnik prišao je crnoj ploči na kojoj su još jučer bili kredom zapisani svi strogo kontrolirani vlakovi, serija od dvanaest vojnih transporta koji je trebalo da pokušaju da zadrže probijeni front, pokazao na njih prstom i šapnuo:

- Miloše, tempirat ću stvar na posljednji trenutak...
- Da... ali ona raketa koči - rekao sam. Izišao sam na peron, raketa je ušla u stanicu i zaustavila se, vlakovođa je iskočio.

- Užas, čitav Dresden je *kaputt* - rekao je. Za njim su iz službenih kola, počeli iskakati ljudi koji kao da su pobjegli iz koncentracionog logora, u prugastim hlačama, i tek kad su ušli u ured, vidjeli smo da su svi u prugastim pidžamama, samo ogrnuti kaputima, onako kako su uspjeli spasti gole živote, svi su gledali netremice, širom otvorenih očiju. Vlakovođa se srušio na stolicu i obrisao čelo.

- Čitav je Dresden jedna baklja. Ovi su mi uskočili u službena kola - rekao je vlakovođa i s mukom ustao, kao što ustaje premoren konj. Nekoliko trenutaka je stajao, opirući se šakama o telegrafski stol, onda je skrstio ruke i ostao tako, oborene glave. Kao da je zaspao. Oni Nijemci stajali su isto tako, gledali u pod i možda su na njemu vidjeli svoje posljednje trenutke, kako skaču kroz prozore u vrtove i na ulice, odsječeni od svega drvećem koje se ruši, srušenim zidovima i gomilama greda. Svi ti Nijemci imali su čudno duge ruke, gotovo da koljena, i ni jedan od njih nije za cijelo vrijeme ni trepnuo, kao da je užas svima otkinuo kapke. Ja ih, međutim, više nisam sažalijevao, ja koji sam plakao za svakim zaklanim jaretom, za svakim koga je pogodila neka nesreća, ja te Nijemce nisam žalio. Još kad sam bio u bolnici s onim svojim venama, odlazio sam jednoj daljoj tetki, teti Beatrici, koja je već pedeset godina radila u bolnici kao sestra i sad se brinula za odjel u koji su dovozili ljude sa smrtnim opekotinama, najviše vojnike koje su s fronta dovlačili u ulju tako da su se već pretvorili u vodozemce, a moja pratetka Beatrica kuhala im je juhu od povrća, a onima koji su mnogo patili davala injekcije morfija, odlazio sam tamo k njoj jer je teta Beatrica bila kadra svakoga umiriti, bila je tako krupna i snažna da je svakome, koga bi pogledala, smjesta ubrizgala mir, možda zato što je u tom odjelu bila već toliko godina... a ipak, kad sam lio suze nad njemačkim vojnicima, kad sam vidio kako dolaze njihove žene i zaručnice i kako vojnici iz tih uljnih kupki diktiraju oporuke i preporučuju svojim ženama za koga da se udaju, kako da srede pitanje djece i imovine, ustajao sam; ali pratetka Beatrica bi me gurnula natrag na stolicu i nastavljala sjeckati mrkvu, celer i peršin, sjeckati i tiho pjevušiti, svaki put neku drugu melodiju... Sutra će gefreiter Schulthe umrijeti, umrijeti, umrijeti, gefreiter Schulthe će umrijeti, umrijeti, umrijeti... na melodiju »Na praškom mostu raste ružmarin« ... sjeckala je nožem mrkvu, peršin i celer... i znala je da će gefreiteru Schultheu sutra dati

malo više morfija i tako mu skratiti muke za par dana, jer se već oprostio sa svojimima... a drugog dana opet je tiho pjevala Oberleutnant Ditie, bit će sutra mrtav, bit će sutra mrtav... na pjesmu »Djevojka mi dade prsten zlaćani« ... sjeckala je zelen, a ja sam promatrao mlade ljude u kadama, svi su izgledali kao da se kupaju, i nisam želio da već sutra budu mrtvi, želio sam da se vrate onim svojim ženama, ljubavnicama, s kojima su posljednji put razgovarali, jer onaj koga su spustili ovamo dolje, u odjel tete Beatrice, s njim je bilo svršeno. Ali sad, kad su se dovezli iz tog Dresdena, nisam ih više mogao žaliti, mogli su samo oni žaliti sami sebe. I ti Nijemci su to znali. Vlakovođa se uspravio i rekao im:

- *Sollten sie am Arsch zu Hause sitzen.*^{12} - Izišao je na peron, podigao ruku, lokomotiva je krenula i vlakovođa je uskočio u službena kola.

- Ove Nijemce poslao nam je ovamo sam Gospodin Bog - šapnuo je prometnik - posvjedočit će nam ako nešto... - Nije dovršio rečenicu, a ja sam s pruge čuo kako se od jedne čuvarske kućice do druge pronosi signal, udarci čekića u naprslo zvono, i odmah sam znao da je to onaj moj vlak. Ušao sam u kancelariju, prometnik je držao u ruci telefonsku slušalicu i po tome kako je pobljedio, uvjerio sam se da je to zaista onaj, s naše strane tako strogo kontrolirani vlak.

Izvukao sam ključ iz bloka. Nijemci su stajali oko peći, još uvijek kao kipovi na kuginom stupu na našem trgu. Jedan od njih odjednom je zaplakao, najprije nekako čudno, gotovo je gukao kao golubovi gospodina šefa kad ih je napad probudio, a tek onda je počeo ljudski plakati, tek kada mu se tijelo oslobodilo napetosti, i ostali Nijemci počeli su jecati, a onda su se rasplakali svi, svaki drukčije, ali sve u svemu bio je to ljudski plač, naricanje nad onim što se dogodilo. A jednom Nijemcu, onome koji je udarao glavom o zid, potekla je krv iz nosa i odjednom se srušio na pod, ostavljajući na zidu crvenu prugu.

Prometnik Hubička me pogledao, kapu je bio ponovo nabio na čelo tako da je morao podići bradu.

Otrčao sam u kabinu i podigao stanični signal i ulazni semafor, a izlazni sam ostavio na »stoj«.

Došao je prometnik, ja sam izvukao iz džepa onu spravu, osvijetlio je baterijom, a on je podesio zupčanike kao da izoštrava objektiv

foto-aparata.

A golubovi još uvijek nisu mogli zaspati, stalno su gukali, budili se, čulo se kako im se perje tare o zidove.

Prometnik Hubička pružio mi je ruku, hladnu i vlažnu, kao da mi daje ribu. A ja sam pošao duž pruge. Jedan dug oblak sakrio je mjesec i počeo je sipiti smrznut snijeg; okrenuo sam se i u daljini ugledao oborena svjetla lokomotive. Mjesec je izronio iz snježnog oblaka i u mraznoj noći ravna polja su zablistala, i opet sam čuo kako svi ti ledeni kristali kuckaju kao da se u svakom kreće obojena sekundna kazaljka. Popeo sam se na stup semafora kao uz ljestvice. Ponovo je naišao oblak i ponovo je počeo padati snijeg, sitan kao brašno. Opkoračio sam svjetiljku. Lokomotiva je ulazila u stanicu i žalosno zviždala jer joj je prolaz bio zatvoren. Osjetio sam kako se krilo semafora podiže, kako mi podiže ruku, i crvena svjetlost ispod mene pretvorila se u zelenu. U tom položaju slobodno rame semafora me sasvim zaklanjalo jer je bilo veće od mene. Lokomotiva je zazviždala, vidio sam kako prometnik zelenom svjetiljkom daje strojovođi znak da produži, a ja sam sjedio na semaforu, snijeg je padao, osjećao sam kako me pahuljice udaraju, vidio sam kako snijeg postaje sve gušći. Nisam se ni pomakao, u ruci sam držao onu stvarčicu, slušao sam njeno otkucavanje i činilo mi se da prelazi u mene, a onda je prošla lokomotiva, odozgo zastrta ceradom da lovci-bombarderi iz daljine ne primijete kad ložič ubacuje ugljen, a onda jedan vagon za drugim, niski otvoreni vagoni a u njima sanduci sa barutom, sanduci razdvojeni ulošcima od slame, tri, četiri, pet vagona, brojio sam ih, mjesec se sakrio iza prozirnog oblaka iz kojeg je padao gust snijeg, a ipak se stalno mogao vidjeti kao obruč na dnu potoka koji teče kroz plitko korito, sedam, osam, devet, a snijeg je sipao tako da na trenutak nisam vidio ni lokomotivu ni posljednji vagon tog vlaka, jedanaest, dvanaest, trinaest, a onda sam lako ispustio onu spravu kao da bacam cvijet u vodu, točno sam proračunao, bacio sam ga kad se čelni zid vagona našao ispod mene, i sprava je pala točno u sredinu vagona koji kao da se namjestio da je prihvati, i sad je ležala i odnosila taj strogo kontrolirani vlak u propast, stalno sam, do posljednjeg trenutka, promatrao taj vagon, tu mrlju koju je nosio na sebi, taj četrnaesti vagon, snijeg ga je već zaklonio, a ja sam odlučio da ostanem i sa

visine pratim vlak još te četiri minute, da kao lovac na čeki sačekam trenutak uništenja, a onda sam vidio kako se približava posljednji vagon, s kućicom na kraju iz koje je odjednom bljesnuo dug stožac svjetlosti i koncentrirao se na mene, izvukao sam revolver i vidio kako je cijev puške bljesnula točno ispod mene. Opalio sam, a istovremeno netko je ispalio metak iz kućice na vagonu, džepna lampa pala je na zemlju i svijetlila među tucanikom na pruzi, iz kućice na vagonu ispalo je za njom neko tijelo i otkotrljalo se u jarak. Osjetio sam bol u ramenu, iz ruke mi je ispao revolver, padao sam na glavu, ali mi je ogrtač zapeo o klin, semafor je zaškripao i zelena svjetlost pretvorila se u crvenu, rame je palo u horizontalan položaj, a ja sam visio s glavom nadolje i čuo kako mi se ogrtač dere, iz džepova su mi ispali ključevi i pregršt sitnog novca mi je prozviždala pored zaglušenih ušiju, vidio sam kako se vlak udaljava, kako je već čitav skrenuo u zavoj, vidio sam ga sa kotačima gore kao da juri po stropu noći, crvene su se svjetiljke na zadnjem vagonu udaljavale, u jarku pored semafora vidio sam vojnika, bio se sav smotao u klupko, izgubio je kapu i snijeg mu je padao na ćelavu glavu, moj ogrtač se postepeno derao, osjećao sam kako mi ispod košulje niz vrat teče na glavu krv, ogrtač se konačno rasparao i padao sam strmoglavce u crni, uljem i parom natopljeni tucanik. Pao sam na ruke i oštri rubovi kamenja prosjekli su mi dlanove. Zatim sam se i sam otkotrljao u jarak, odmah pored onog njemačkog vojnika koji je ležao na boku i počeo marširati u mjestu, neprestano je koračao, teškim cokulama raskopao je snijeg sve do trave i smrznute gline, držao se za stomak i ječao. Stavio sam dlan pred usta i, kad sam se nakašljao, ispljunuo sam krv. Taj njemački vojnik mi je prostrijelio pluća, a ja njemu vjerojatno želudac. Tek tada sam postao svjestan zašto je gospodin prometnik Hubička cijelu večer frktao i pljuckao. Kao da je unaprijed znao kako ću završiti, jer se gospodin prometnik Hubička nikad ničega nije bojao, ali to je vjerojatno bilo jače od njega, sve kao da se unaprijed dogodilo, prije nego što se dogodilo... gledao sam u nebo iz kojeg je sipao snijeg, a onda sam se okrenuo i dopuzio do vojnika, koji je počeo jaukati, ponavljajući stalno jednu te istu riječ.

- *Mutti, Mutti, Mutti!* - vikao je, a ja sam ga promatrao, pljuvao krv i znao da taj vojnik ne doziva svoju majku nego majku svoje djece, zato što je već bio ćelav, kad sam se nagnuo nad njega vidio sam da

je neobično sličan prometniku Hubički i gotovo sam se uplašio. Stalno je rukama stezao trbuh i stalno kao da se htio udaljiti od svog ranjenog tijela, stalno je marširao u mjestu i potplatima svojih teških vojničkih cokula strugao snijeg do promrzle gline.

Raširio sam ruke i legao na leđa, iz ugla usta tekla mi je krv, a grudi su mi bile pune vatre. A onda sam odjednom shvatio ono što je gospodin prometnik Hubička vjerojatno cijelo vrijeme znao - da sam izgubljen, da mogu još samo čekati da onaj vlak odleti u zrak, da mi u ovoj situaciji samo to mora biti dovoljno, i ništa drugo, jer me ništa drugo ne čeka osim smrti, umrijet ću ili od ove rane ili će me pronaći, i Nijemci će me objesiti ili strijeljati, po svom običaju, i tako mi je nekako palo na pamet da mi je bila suđena smrt drukčija od one koju sam tražio ondje u Bystřici kod Benešova, krivo mi je bilo samo to što sam ustrijelio ovog Nijemca koji se stalno držao za trbuh i koračao, znao sam da ni njemu više nitko ne može pomoći jer je takva rana smrtonosna, samo što je smrt, prema kojoj je koračao taj Nijemac, bila daleko, činilo se da ovako nikad neće stići k njoj jer korača u mjestu i ponavlja u taktu:

- *Mutti, Mutti, Mutti...*

Njegove vojničke cokule strugale su mi po mozgu. Prebacio sam se i na laktovima se privukao do tih cokula, htio sam da ih zadržim objema rukama, ali su se noge tako mehanički kretale da su mi se istrgle, kao poluge nekog stroja. Iz džepa na kaputu izvukao sam komad konopca kojim sam vezao brojeve za bicikle i dječja kolica kad su ih putnici vozili vlakom, obrisao sam krv i vezao jedan kraj konopca za jednu cokulu i, kad su mu se noge mimoilazile, vezao sam i drugu cokulu, na trenutak noge su prestale marširati, počele su se trzati, a onda su snagom stroja prekinule konopac i nastavile strugati pa zemlji, čak su ubrzale korak u ritmu sa sve glasnijim dozivanjem: ,

- *Mutti, Mutti, Mutti!*

Sve ovo sve više me podsjećalo na nešto na što nisam htio misliti, na to kako će mama ujutro stajati iza zastora i čekati, ali ja više nikada neću doći i skrenuti iz ulice na trg, a ona mi neće pokretom zastora dati znak da me očekivala, i da me vidi, i da je sretna, jer moja majka nikad mirno ne spava kad sam ja u noćnoj smjeni, kao možda i žena ovog vojnika otkako je otišao na frontu, ni ona ne

spava, i ona stoji negdje iza zastora i čeka da netko uđe u ulicu ili skrene prema njoj i da to bude onaj koji ovdje korača u mjestu i doziva je, ide i ide, ali se približava samo smrti. Dopuzio sam do njega i viknuo mu u uho:

- *Ruhe! Ruhe!*^{13}

Ali taj vojnik već je znao svoje, a ja, kad sam spustio ruku na snijeg da se oduprem, osjetio sam hladnu cijev puške, uzeo je i prevrnuo se na bok. Tako smo vojnik i ja sad ležali jedan pored drugog. Naslonio sam mu pušku na mjesto gdje se otprilike nalazi srce, pobrkao sam lijevu i desnu stranu, odredio sam ih tako što sam najprije jednom, a zatim drugom rukom probao mogu li pisati, da, sad je puška bila naslonjena točno na vojnikovo srce, da više ne viče, da mi više ne maršira po glavi, i pritisnuo sam obarač. Odjeknuo je pucanj i prigušeni plamen spalio je uniformu, osjetio sam miris nagorjele vune i pamuka, ali taj je vojnik samo još jače dozivao majku svoje djece, svoju suprugu, i još brže je koračao u mjestu, kao da su mu to posljednji koraci, a onda je tu već vrt i iza njega kuća, u kojoj žive njegovi najdraži... A snijeg je prestao padati, izišao je prekrasan mjesec, po čitavom predjelu titrale su raznobojne sekundne kazaljke, u svakoj pahuljici, a na vratu vojnika zablistao je bijeli srebrni lančić, a na tom lančiću nešto što je vojnik držao objema rukama i još glasnije uzviknuo:

- *Mutti! Mutti!!!*

Naslonio sam mu cijev puške na oko i povukao obarač, ležeći u nekom čudnom položaju, i onda sam postao svjestan da je zašutio, vidio sam kako mu noge polako i tiho čine zadnje pokrete, zaustavile su se, ležao sam na njemu i čuo kako u vojnika ulazi mir i tišina, kako se sve zaustavlja kao u isključenoj mašini. A iz mene je liptala krv i prljala mu uniformu, izvukao sam rupčić i pokušao očistiti tu krvavu mrlju, dahtao sam i počinjao se gušiti, ali sam se, napregnuvši sve svoje snage, okrenuo, ispružio ruku i dohvatio lančić koji je držao vojnik čije je lice bilo smireno, samo je umjesto desnog oka imao opaljenu rupu kao plavi monokl... otkinuo sam lančić, iščupao ga iz ruke mrtvacu i na mjesečini vidio da o njemu visi medaljon, s jedne strane zelena četverolisna djetelina, a s druge natpis: *Bringe Glück.*^{14} Ta djetelina nije donijela sreću ni tom vojniku ni meni, bio je čovjek kao i ja ili gospodin prometnik Hubička, nije

imao nikakva odlikovanja, nikakva čina, a ipak smo jedan drugoga ustrijelili i jedan drugoga poslali u smrt, iako je sigurno da bismo se, da smo se negdje sreli u civilu, možda svidjeli jedan drugom, porazgovarali.

U tom času je odjeknula detonacija, a ja, koji sam se još prije nekoliko trenutaka veselio tom prizoru, ležao sam pored njemačkog vojnika, ispružio ruku, otvorio mu šaku koja se već počinjala kočiti i vratio mu zeleni četverolist koji donosi sreću, dok se na horizontu podizao u nebo oblak sličan gljivi, oblak koji je stalno rastao dobivajući nove katove i nove prstenove dima, čuo sam kako je udarni val zraka prostrujao predjelom, šišteći i zviždeći kroz golo granje drveća i grmova, kako je zatresao pogonske lance semafora, oslonio se o rame i zaljuljao ga, ali gušio sam se i krv je navirala iz mene. Do posljednjeg trenutka, kad sam počeo gubiti svijest o samom sebi, držao sam za ruku mrtvog vojnika i u njegove uši, koje više nisu čule, ponavljao riječi vlakovođe one rakete koja je dovezla postradale Nijemce iz Dresdena:

- Trebalo je da sjedite kod kuće na dupetu...

- {1} Svatá - sveta (prev.)
- {2} Dupelizac. (Prev.)
- {3} Takve svinje bolje je odmah strijeljati... Trideset minuta zakašnjenja (Prev.)
- {4} Drug (Prev.)
- {5} Idi (Prev.)
- {6} Zedníček je vrlo često češko prezime (Prev.)
- {7} - Izgubio sam srce u Heidelbergu. - (Prev.)
- {8} Molim vas, ja moram u Kersko. (Prev.)
- {9} Imam jednog prijatelja... Jeste li vi gospodin prometnik? (Prev.)
- {10} Moj prijatelj. (Prev.)
- {11} A sada zaista moram u Kersko. (Prev.)
- {12} Trebalo je da sjede kod kuće na dupetu. (Prev.)
- {13} Mir! Mir! (Prev.)
- {14} Donesi sreću. (Prev.)